

RAJALTA.

KERTOMUS.

Kirj. Väinö Kataja

WIIPURISSA,
Wiipurin Uudessa Kirjapainossa 1901.

I.

Pilkkatien rannasta työnnettiin vene vesille. Se oli iso kolmilaita ja aivan uusi, vasta kesällä tervattu. Patruuni itse istui peräkeulaan ja ohjasi veneen kulua suoraan poikki joen Suomen puolelle Viinikan venevalkamaa kohti.

Pilkkatien patruuni oli vankka ja lihava herra. Kun istui peräkeulassa, niin pystöön tinki etukeula nousemaan, vaikka iso miehen kötkäle oli soutajakin. Patruuni näkyi olleen hyvällä tuulella. Puholi soutajalleen ja väliin nauraa köhötti.

„Kyllä näyttää vankalle veneelle tämä, mutta hävittömän kallis tämä olikin“, sanoi hän soutajalle.

„Kallisha tämä kuuluu olleen, vaan sen minä tiedän, että kun kivijärveläiset tekevät veneen, niin se kestääkin. Ei katkeile kaaret, jos isommankin painon pohjalle pudottaa“, arveli siihen soutaja, patruunin renki, Isoksi Joonaksi kutsuttu.

„Sillähän minäkin tästä maksoin yli tuntoni, kun kaikki kiittävät niitä kivijärven miehiä lujan veneen tekijöiksi. Ja lujaa se kysyykin, kun voiastioita lado-

taan pannastasalle ja ei jouda venettä säästämään. Mennä yönä tämä oli ensi kerran virassa.

„Kiittivätkö venettä hyväksi?“ puheli patruuni taas Joonalle.

„Kiittivät. Ruhmulainenkin sanoi, että eipä hän ole näin isoa venettä uskonut niin erinomaisen keveäkulkuseksi“.

„Vai niin. Entä Viinikan Santeri?“

„Hyvin oli mielissään Santerikin“.

Vene oli jo saapunut lähelle Viinikan rantaa ja patruuni ohjasi keulaa valkamata kohti. Siinä oli korkea, kivikkonen törmä, mutta venevalkama oli loivempi ja tasotettu pienillä kivillä, että veneen voi vetää helposti kuiville.

Patruuni vielä istui perässä, kun Joonas tempasi kolmilaidan maalle, melkein kuiville. Vettä läiskähti toiselta laidalta veneeseen ja patruuni jo alkoi hätäilemään.

„Elä helvetissä! kastuuhan tässä hiiteen. Pidä kohdallaan venettä, että pääsen täältä perästä pois“.

Veneen laidasta kiini pitäen hän kompuroi perästä ja nousi maalle.

„On sillä Santerilla tässä näemmä vasittu valka-

ma“, sanoi hän.

„Kuinkapa muuten. Miten tästä lastin kanssa vesille pääsisi, ellei olisi hyvä valkama ja syvä ranta“, sanoi siihen Joonas.

Patruuni nousi törmälle ja läksi kävelemään Viinikan taloa kohden. Se ei ollutkaan kaukana rannasta, hyvän kivenheiton päässä. Se oli komeimpia taloja Suomen puolella, rakennustenkin puolesta ja viljelykset laajemmat kuin muissa. Venevalkamasta nousi kärrytie pihaan asti, jonka läpi jatkui maantiehen. Vaikka rantatie ei ollut jyrkkä, ei patruuni jaksanut kävellä kuin verkalleen ja taipaleella täytyi hänen seisahtaa hengähtämään. Palava tunki tulemaan, vaikka oli raitis syyskuun ilma ja tuuli pohjosessa.

Joonas oli jo ehtinyt pihaan ennen patruunia ja sanonut isännälle, Santerille, että Pilkkatien patruuni oli tulossa taloon.

Santeri riensi patruunia vastaan ja rinnakkain kävelivät he pihaan, keskustellen vilkkaasti keskenään.

Erään ulkokuoneen ovet olivat auki ja siellä sisällä puuhattiin, kattoon oli iso vaaka kiinnitetty ja peräseinällä oli pinoon ladottu voiastioita. Parhaallaan oltiin punnitsemassa, kun patruuni ja Santeri tu-

livat ovelle. Santeri siinä oli päämiehenä, mutta kaksi muuta miestä noutivat voiastioita vaakaan ja taas piinon peräseinälle. Miehet ottivat kärryistä viimeisen voiastian ja nostivat vaakaan.

„Kenen voita tämä on?“ kysyi patruuni.

„Heikkilän. Tuossa on hänen hevosensa, pirttiin näkyi itse äsken menevän“, selvitti Santeri.

„Onko hänellä hyvää voita?“ kysyi taas patruuni.

Mutta samalla tuli Heikkilä itsekkin juoksujalassa pirtistä ja kysyi: „Paljonko painoi tämä viimeinen astia?“

„Raskashan se oli. Painoi yli kahdeksankymmenen kilon, venta lite, kahdeksankymmentä kolme kiloa“, selvitti Santeri.

„Sitä minäkin. Ovat sanoneet muutamat, ettei tuolla Santerilla ole oikein rehellinen punnitus. Waan rehellinen näkyy olevan. Kotona punnitsin joka astian ennenkuin läksin“, tuumaili Heikkilä, maan kuulu visakinttu ja saita.

„Teillä hyvä voiemäntä on, kun näin paljon on kerännyt yhtenä kesänä. Semmoset ne talon emännät pitäisi olla“, kiitteeli patruuni Heikkilälle ja Heikkilä seisoi tyytyväisenä ja arveli:

„Kai ne muualla vielä enemmän keräävät, ne, jotka hyvin visuja ovat“.

„Teillähän ei näytetä voita väelle koskaan. Muuta liukasta ei käytetä kuin saippuaa kerran vuodessa“, ilveili sieltä huoneesta muuan mies Heikkilälle.

Mutta Santeri laski paljonko Heikkilä oli voitaa saava ja käski patruunankin ja Heikkilän sisälle, omaan huoneeseensa.

Patruuni istahti keinutuoliin, mutta Heikkilä oven suuhun. Santeri aukasi pöytälaatikkonsa ja alkoi lukea Heikkilälle rahoja. Heikkilä seurasi silmillään Santerin käden liikkeitä ja vesi laski hänen suuhunsa nähdessään noin kauniita, taivuttamattomia seteleitä. Saatuaan rahat, hän vielä itse laski, ne moneen kertaan, vähä väliä nuolasten peukaloansa kosteaksi.

„Onko oikein?“ kysyi patruuni.

„Oikein on“, sanoi Heikkilä viimein.

Santeri tarjosi vielä sikarin suuhun ja hyvästit jätettyään Heikkilä läksi.

Patruuni ja Santeri jäivät kahden kesken kamariin ja alkoivat hartaasti haastella. Heillä oli taas isoja yrityksiä tekeillä. Santeri oli taas ostanut monen tuhannen markan arvosta voita patruunille. Ne olivat nyt

saatavat Ruotsin puolelle, tullimiesten tietämättä, kavaltamalla.

Uusi tulliasetus Ruotsissa oli jo ollut voimassa monet vuodet ja salakuljetus oli alkanut kukoistamaan Torniojoen varrella. Hyvin oivaltaen tullinkavalluksesta tulevan hyödyn, olivat Ruotsin puolen kauppiaat alkaneet ostamaan Suomesta tullinalaista tavaraa ja kuljettivat salaa rajan yli. Alussa ei kavallus ollut hyvinkään suuressa määrässä, mutta vuosi vuodelta se lisääntyi ja kavaltajain ja tullimiesten kahakat ja ryöstöt kävivät yhä tulisemmiksi. Tullimiesten lukua enennettiin joka vuosi, mutta yhä kukosti kavallus ja lisääntyi kavaltajainkin joukko. Ruotsin puolisella Tornionjoen varrella onkin kauppiaita paljon, muutamissa kylissä montakin. Parhaat kauppansa he ennen uutta tulliasetusta tekevät Suomen puolelaisten kanssa, sillä Suomen puolella ei ole kun kirkon kylässä kauppias. Mutta tullia kavaltamalla olivat kaikkien kauppiasten äffäärit jättiläisaskelilla edistyneet. Sillä voin, jauhojen, tupakan, saippuan, kynttilöiden y. m. tavaran käynti oli Ruotsissa vilkas, monesti olisi mennyt paljon enemmän kaupaksi, mutta ei ehditty eikä ollut tilaisuutta kavaltamaan. Eivätkä kaikki

kauppiaat uskaltaneetkaan. Tullimiehet olivat valppaita, vartioivat usein kaiket yöt rannoilla pensaiden suojassa ja talvisin ajoivat tahi hiihtelivät, kauppiasten läheisyydessä. Usea kauppias oli menettänyt suuret määrät tavaroita, kun rajavartijat ehtivät tehdä takavarikon, ja moni oli menettänyt niinkin paljon, että oli konkurssi turvana. Kavalluksen onnistuminen riippui kavaltajain nokkeluudesta ja tuhansilla konsteilla ja koukuilla koettivat he eksyttää rajavartijat pois jäljiltään. Monesti se onnistuikin, mutta vähä väliä pääsivät tullimiehet taas petoksen perille ja saivat takavarikkoon välistä monen tuhannen kruunun arvosta.

Pilkkatien patruunia oli tähän asti hyvä onni seurannut. Ei ollut hänen tavaroitaan onnistuttu saamaan takavarikkoon kuin pari kertaa ja silloinkin mitättömän vähäsen, pari voiastiaa. Tullimiehet kylä tiesivät, että Pilkkatien patruuni kavalsi kaikkein enimmän koko jokivarren kauppiaista, ja panivat kaiken kuntonsa ja ahkeruutensa liikkeelle saadakseen selvän patruunin verkoista, mutta onnistumatta. Patruuni olikin kavalluksella hyötynyt hävittömän paljon ja arveltiin häntä jo jokivarren rikkaimmak-

si kauppiaaksi. Mainiosta onnistumisestaan hän kuitenkin sai kiittää Wiinikan Santeria. Sillä Santerin johdolla hommattiin. Santeri keksi aina uusia konsteja, kun entiset tulivat tullimiesten tietoon, ja hänen suunnitelmansa mukaan meneteltiin. Suuressa arvossa patruuni pitikin Santeria ja sievät rahat ansaitsi Santerikin toimestaan. Olikin tuttu asia, että Santeri oli rohkein tullinkavaltaja ja sen hyvin tiesivät tullimiehetkin.

Kesän aikana ei paljon kavallettu: nisujauhoja ja tupakkaa ei isosti niitäkään. Mutta sydyn tullen, Mikon päivän tienoilla alkoivat hommat. Silloin metsäkylästä tuotiin kesällä kertynyt voi myytäväksi, tuotiin joki varreltakin, vähä mistäkin. Oli levinnyt tieto, että Pilkkatien patruuni maksaa parhaan hinnan voista ja senvuoksi nyt tänä syksynä oli paljon enemmän Wiinikkaan tuotu voita kuin ennen. Muutkin kauppiat kyllä ostivat voita, mutta eivät niin paljoa kuin Pilkkatien patruuni. Monta päivää oli Wiinikan Santeri nytkin ollut voimasto hommassa, sillä metsäkyläläiset olivat melkein jokainen tuoneet voinsa Wiinikkaan. Tuhansia kruunuja oli hän patruunin rahoja jaellut vointuojille ja korkeita pinoja voiaitoita

oli ladottu ulkokuoneisiin.

Patruuni oli nyt itse tullut Santerin kanssa tuumailemaan miten meneteltäisiin, että voiastiat tullimiesten tietämättä saataisiin kuljetetuksi poikki Pilkkatiehen. Siitä nyt tuumailivat, kun kahden kesken istuivat Santerin kamarissa.

„Olen kuullut että tullihurtat ovat saaneet vihiä tästä voin ostosta ja että he ovat aikoneet pitää vahtia yötä päivää“, sanoi patruuni.

„Hyvin tietty. Waan eiköpä noita keinoja vielä lie-ne“, arveli Santeri ja hymyili viekkaasti.

„Parastansa niiden p—jen kanssa nyt saapi koettaa. Miten sitten parhaiden olisi meneteltävä“, puhui patruuni huolissaan. Mutta kun näki että Santeri vaan hymyili, kävi patruunikin keveämmäksi, nousi kävelemään, nauraa höhötti ja arveli:

„Olet sinä Santeri vikkellä mies, sinua minun on kiittäminen niistä menneen talvisistakin hyvin onnistuneista yrityksistä“.

„Tulevana yönä ei taida uskaltaa, mutta odotetaan seuraavaan. Tässä pitää valmistaa asiat reilaan ennenkun uskaltaa. Ne juuttaat pitävät nyt vahtia yötä päivää“, sanoi Santeri ja lisäsi sitten, salaperäisesti

hymyillen:

„On niitä mutkia muillakin. . .“

„Miten meinaat? Kuinka aijot tehdä? kun eivät vaan saisi — Herratunaika — koko veneen lasti menisi voita“, puhui patruuni hätäilevästi.

„Kyllä patruuni sitten kuulee. En tiedä vielä itsekkään miten menetellä, mutta ehkäpä onnistutaan“, arveli Santeri ja kissa silmänsä kiiluivat kirkkaasti.

Emäntä toi kahvia, toi hopeakannulla ja asetti tarjottimen pöydälle. Patruuni laski leikkiä emännälle ja uhkaili hänkin naida, jahka saisi niin pulskan emännän kuin Wiinikan emäntä oli.

Waan emäntä ei juuri näyttänyt olevan taipuvainen leikin laskuun ja vastasi patruunille jotenkin epäkohteliaasti.

Patruuni kaivoi taskustaan ison litteän pullon, näytti Santerille sen ruskeaa sisältöä ja kehui:

„Siinä on Santeri semmoista konjakkia, etteipä taida muut tällä jokivarrella sellaista maistella. Panepa sekaan. . . no pane hyvin, että tuntuu“. „Onpa kyllä komia. . . hyvää tuntuu olevan“.

Tekivät Santerin kanssa hyviä puoli-kuppia ja puhelivat. Muistelivat menneen talvisia tullimiehille te-

kemiään kepposia, joita Santeri oli hoksannut ja nauroivat väliin. Ja tulevan talven hommistakin puhuivat. Paljon oli patruuni tilannut tavaraa varsinkin jauhoja ja tupakkaa. Koko talveksi olisi kavaltamista.

Mutta vasta jää kelin tultua ryhdyttäisiin jauhosäkkien vedätykseen. Jauhot olivatkin vielä Torniossa, josta rahtimiehet ne vedättävät Wiinikkaan ja siitä salaa Santerin toimesta Pilkkatiehen.

Niistä juttelivat ja tulivat kumpikin hienoon humalaan, hauskimilleen. Santeri oli patruunin vieressä kuin pieni poikanen, pienonen miehen kyssyrä, mutta vikkelä liikkeissään ja puhelijas. Ja myötäänsä kiiluivat hänen silmänsä ja näytti koko miehen olo niin levottomalta ja juuri kuin hän aina vainostelisi saalista. Naama oli parraton ja iso punanen arpi vasemmassa poskessa. Patruuni oli pitkä ja paisunut mies ja musta parran sänki näkyi aina kauas. Santerin vehkeille hän nauraa höhötti, vaikk'eivät niin naurettavia olleetkaan.

„Niinkuin puhuttu sitten! Joonas saapi tuoda viinaa, että on miehille antaa vähä reunommasti. Waan varo toki, etteivät juo humalaan. Ruhmulainen on pahapäinen ja yhteentörmäystä täytyy välttää“, neuvoi

patruuni hyvästellessään Santeria.

„Hyvin kaikki, kyllä ymmärrän“, sanoi Santeri ja he läksivät patruunin kanssa ulos. Patruuni vielä silmäili ulkokuoneisiin, joissa voiastiat könöttivät juhllisissa pinoissa ja arveli Santerille:

„Herratunaika, kun saisi nuo poikki, ettei vahinkoa tulisi. Santeri, sitten ne pantaisiinkin viiniksi ja juotaisiin koko yö. Ja näillä kun olisi niin kiire, pitäisivät jo ensi viikolla olla Haaparannalla laivaan pantavana“.

Santeri taas hymyili niin kummasti ja silmät kiihuivat:

„Jaa, jaa, minä ymmärrän Santeri“, arveli patruuni ja löi Santeria olkapäälle.

Iso-Joonas oli niiden toisten miesten kanssa ollut voiastioita nostamassa pinoon ja ilmestyi nyt ovelle.

„Joonas saapi sitten palata takasin isolla kolmilaidalla ja olla täällä apuna“, sanoi patruuni vielä ja läksi Joonaan kanssa rantaan päin kävelemään.

Santeri puheli miehille sinne huoneesen ja poistui sitten kamariinsa. Hän heittäysi sängylleen ja mietiskeli. Mietiskeli miten hän menettelisi, saadakseen tullimiehet petetyksi. Kuluneina talvina oli koitettu jos

mitä ja hyvin onnistuttu. Mutta tullimiehetkin olivat tulleet vahingosta viisaiksi, eivätkä enään antaneet itseään pettää. Nyt piti hoksata uusia keinoja, jos mieli onnistua. Hän arvasi hyvin, että tullimiehet nyt, vielä enempi kuin ennen, pitäisivät vahtia. He olivat sen Santerille uhanneet, sillä heitä harmitti menneen talviset kavallukset. Ja olivat kenties jonkun kielikellon kautta saaneet tietää tästä voinosto hommasta. Muuatta kavalaa kepposta oli Santeri jo kauvan miettinyt, mutta oli epäillyt sen onnistumisesta. Nyt kuitenkin päätti ryhtyä toimiin, sillä muutakaan hän ei hoksannut ja tullimiehet pitivät hänen toimiaan silmällä, sen hän tiesi.

„Kyllä olette apajassa, jos aikeeni onnistuvat“, jupisi hän itsekseen ja hänen laihalle naamalleen ilmestyi tyytyväinen hymy.

Hän nousi sängyltä, sytytti sikarin ja naputtaen akkunaan, käski hän äskeiset miehet pihalta kamarriinsa. Isosta nassakasta hän kaatoi kummallekin kahvikupillisen viinaa, käski ryyppäämään ja sanoi:

„Tulevana yönä emme uskalla mitään hommata, mutta tulkaa huomen illalla, kun alkaa hämärtämään. Minä lähden tästä kuuloille Ruotsin puolelle.

On puhuttu että muidenkin kylien tullihurttia on saapunut Pilkkatien tienoille“.

Miehet kurnasivat saamansa viinan ja toinen virkoi:

„Olisipa tässä mennyt toinenkin ryyppy. . .“

Santeri antoi kummallekia vielä toisen kahvikupillisen ja sikaarin.

Sitten miehet lähtivät jä katosivat pihaltakin vähän päästä.

Tuokion kuluttua saapui Iso-Joonaskin kantaen seljässään säkkiä, jossa oli monen kannun vetävä nassakka viinaa. Santeri kätki nassakan kamariinsa, ilmoitti Joonallekin, ettei ensi yönä yritetä, mutta seuraavana. Käski Joonaan olla talossa ja jos joku voin myyjä tulee, niin punnita voi, huomenna saisivat rahat.

Joonas alkoi toimeen niinkuin talonmies.

II.

Kun syksynen ilta alkoi hämärtämään käveli Santeri rantaan, venevalkamalle. Siinä oli kolme venettä: Pilkkatien uusi kolmilaita ja Wiinikan oma vanhempi kookas vene. Mutta kumollaan kivikossa oli pienonen kaksilaita sauvoma- ja uiva vene, Santerin keveä kulkenen alus, jolla hän öisin puuhaili joella ja tarkasteli tullimiesten toimia.

Sen hän työnsi vesille, otti airot ja sauvomen pensaan suojasta ja alkoi sauvomaan rantaa pitkin ylöspäin. Hiljalleen hän sauvoi ja korkea joen törmä esti hänet maalle näkymästä. Kylmänlainen oli ilma ja tähtiäkin näkyi. Leveä joen pinta päilyi ja kimalteli ja selkähietta pohotti ylempänä sen vasemmalta rannalta. Mutta Santerin sauvoessa hämärä muuttui pimeäksi ja valoja alkoi kiilumaan joen molemmilta rannoilta. Ruotsin puoliselä rannalta, vähä alempana kylästä, loisti himmeä valo vähäsestä pirtin akkunasta. Siinä asui pitäjän räätäli, Tirkaksi pienuutensa takia hoettu. Sitä Tirkan yksinäistä asuntoa kohti Santeri käänti venheen, lasi sauvomen pohjalle ja alkoi

hiljaa meloen mennä poikki joen. Meloessaan hän väliin herkesi ja kuunteli, kuuluisiko rannalta mitään liikkeettä tai ääniä. Mutta mitään ei kuulunut. Ja hän alkoi taas tasasesti meloa Tirkan asuntoa kohti. Pilkkatien pytingistäkin näkyi monesta akkunasta valo, näkyi ullakkokamaristakin. Mennä talvena oli ullakkokamarin valo ollut merkkinä tullinkavaltajille: kun sieltä näkyi valo yöllä tai pimeällä iltasin, silloin sai rohkeasti lähteä poikki viemään kuormaa. Tullimiehet olivat silloin poistuneet vahtimasta, sillä heidän liikkeitään oli aina joku salaa tarkastamassa. Mutta tullimiehet olivat asian hoksanneet samoin kuin monen muunkin Santerin vehkeen, ja silloin ne juuri olivatkin saaneet kaksi astiaa voita Ruhmulaiselta . . .
Mutta nyt?

Wirta oli Santerin venettä kuljettanut alemmaksi Tirkan tuvasta näkyvää valoa ja veneen pohja kolahdelti jo rantakiville. Santeri koetti kivien lomitse meloa rantaan ja pääsikin, ettei liioin liikettä eikä ääntä syntynyt. Kaikki venheen neuvot kantoi hän kauvas maalle, sillä Ruotsin puolinen ranta oli loivempi kuin Suomen puolinen, ja kuunteli sitten kauvan aikaa.

„Tullihurtat ovat varmaan Pilkkatien rannassa,

koska ei täällä kuulun yhtään“, arveli hän itsekseen.

Warovasti kuin kissa alkoi hän kävellä suoraan poikki ranta niityn Tirkan tuvalle. Hän ei millään hinnalla olisi suonut, että tullimiehet nyt olisivat hänet tavanneet. Hän koettikin olla varovainen ja kun niitty loppui ja alkoi paju vesakko, mennä vilisti hän pensaikoon kuin kärppä. Nyt häntä ei enää tunnettaisi, jos osuisivat tullimiehet risujen pauketta kuulemaan-kin. Wesahkoa jatkui aivan Tirkon tuvan nurkkaan ja Santeri pääsi hyvillä mielin perille. Ennenkuin meni sisälle, vainosteli hän pirtin ympäristöllä ja katseli akkunasta, oliko Tirkka yksin.

Yksin näkyi Tirkka olevan. Yksin asui hän somassa pirtissään, hoiti yksin taloutensa ja väliin ryypiskelikin. Ja Wiinikan Santerin kanssa olivat he hyviä ystäviä, olivat olleet monta aikaa, ja Suomesta se oli Tirkkakin kotosin, vaikka Ruotsin puolelle oli asuntonsa laittanut.

Mitään merkkiä antamatta, meni Santeri sisälle.

„Sinäpä hiljaa tulit, kun en mitään kuullut“, sanoi Tirkka kummissaan.

Alkoivat siinä jutella, niin Santeri veti ison viinapullon taskustaan ja virkkoi:

„Haepas kuoppaa, otetaan tästä pikku naukut“.

Näppärä oli Tirkka siihen, semmonen vanha viinamies ja juoppo.

„Harva kulkija se semmonen on kuin tuo Santeri! Sillä sitä on aina jotakin matkassaan vaan eipähän ole muilla“.

Maistelivat, Tirkka kumoten aina koko kahvikupillisen.

„Onko näkynyt tullihurtta?“ kysyi Santeri äkkiä.

Tirkka nauraa virnisteli ja kertoi: „Wähän ennenkun sinä tähän tulit, ne tässä kävivät Kruuki, Pessuliini ja Saalkreeni ja Pilkkatiehen päin lähtivät. Onko sinulla taas hommia hi, hi, hi.“,

„Oliko Molson kylän tullimiehiä joukossa?“

„Ei ollut. Kuinka niin?“

„Ilman aikojaan. On puhuttu että Molson kylän tullimiehiäkin on täällä liikkeellä“.

„En minä ole nähnyt“.

Mutta nyt alkoi Santeri Tirkalle jutella mitä hänellä oli mielessä ja miten hän aikoi puuhata. Mutta avukseen hän tarvitsisi Tirkan.

Tirkka nauroi Santerin tuumalle, mutta pudisti päätään ja arveli:

„Tuskin ne sentään semmoseen apajaan menevät. Saalkreeni ei kuitenkaan, joka on raitis, goottämplari“.

„Kyllä siihenkin neuvoja on. Kun kavavalasti olet parissa, eivät he mitään aavista“.

Tirkka yhä epäili, mutta kun Santeri ojensi hänelle koko pullon, vaikutti se lopulliseen päätökseen.

„Olkoon menneeksi. Minkäpä ne minulle tekevät. Ja saapihan tuoda juota kerran ilmaseksi ja kyllyiseen“.

Hyvillään kätki hän pullon kirjahyllyynsä ja kysyi:

„Huomen illallako siis?“

„Niin ja . . .“

Santeri neuvoi Tirkkaa miten sanoa ja miten menetellä, etteivät tullimiehet epäilisi.

„Niinpä tietenkin. Hoksaan minäkin jotakin, kun niikseen tulee. Waan tuo sinä viinaa niin paljon, ettei kesken lopu“, sanoi ja varotteli Tirkka Santeria.

Santeri lähti. Kummasti kiiluivat hänen kissasilmänsä ja suu oli tyytyväisessä hymyssä. Hän käveli tielle ja kääntyi Pilkkatiehen päin. Waikka oli pilkkosen pimeä, näki hän kaksi miehen haamua vastaansa tulemassa. Epäillen heitä tullimiehiksi, poikkesi hän

syryään ja kätkeysi pensaan taakse. Miehet kävelivät siivosti sivu ja Santeri jatkoi matkaansa Pilkkatiehen.

Patruuni ei ollut konttorissa, mutta Samuliini, konttoristi, istui tavallisella paikallaan kirjoitellen ja punoskellen rautalanka viiksiään. Hänen viiksensä olivat vahvat ja kankeat kuin rautalanka ja niitä hän hoiti erinomaisella huolella.

Puodissa oli paljon väkeä, enimmäkseen Suomen puolelaisia ja sieltä kuului ääntä ja naurua.

„Patruuni on tuolla omassa huoneessaan“, sanoi Samuliini Santerille ja viittasi ovelle.

„Onko hän yksin siellä?“ tiedusteli Santeri.

„Yksin on, aikoi panna levähtämään“.

Santeri meni patruunin kamariin ja hetken kulluttua kuuli Samuliini patruunin nauraa höhöttävän täyttä kurkkua.

„Mitähän koukkuja ne nyt taas siellä tuumailevat heittiöt“, höpisi Samuliini itsekseen.

Ja patruuni kuului yhä nauravan ja sanovan:

„Mainiota, mainiota. Samuliini kyllä auttaa meitä hö, hö, hö“.

„Mitähän peliä tässä taas aletaan“, pani taas Samuliikin itsekseen.

Mutta nauraa höhöttäen astui patruuni Santerin kanssa konttoriin, löi Santeria olkapäälle ja sanoi:

„Siinä on vikkellä miestä tuossa Santerissa. Olin minäkin nainut ja olisi minulla tuommonen poika niin. . . Mutta Samuliini noudapa viiniä, tässä pitää vieraallekin toimittaa suun kastetta“.

Joivat viiniä ja hienoja sikaaria patruuni Santerille tarjosi. Samuliini ei paljoa ryypännyt, hymyili kylmästi ja punoi rautalanka viiksiään. Patruuni selvitti Samuliinille Santerin tuumat, selvitti naurusuin ja ihmetteli ettei Samuliini mainonut Santerin nokkeluutta. Asian kuultuaan hän vaan kolkosti hymyili ja arveli:

„Jos se vaan menestyy. . .“

„Herratunaika, miksi ei menestyisi! Mahdotonta on, että he voivat aavistaa petosta“, sanoi patruuni varmasti.

„No yrittäkää sitten“.

„Mutta sinun sen pitää kirjoittaa, sinä osaat aivan täsmälleen matkia meidän puoti-Justiinan käsialaa“, pyysi patruuni.

„Senhän minä voin tehdä“, lupasi Samuliini.

Siinä vielä asian eri seikkoja tuumailivat. Samulii-

ni ei isosti keskustellut, vaan välisti hänkin ja silloin mielestään viisaasti.

Kun Wiinikan Santeri lähti Pilkkatien konttorista, oli hänellä säkki seljässään. Siinä oli konjakki pulloja, joita kutsuttiin „tinakauloiksi“, „olkirokiksi“ ja „Pilkkatien poortteriksi“, mutta ei koskaan konjakaksi. Tirkan tuvalle päin Santeri käveli.

Kävellessään hän mietiskeli uutta tuumaansa. Hänen oli hoksannut ja jos se onnistuisi, olisi se semmoinen onnen potkaus, ettei vertaa. Hän tiesi, että tullimiehet olivat Tirkan kanssa hyviä tuttavuuksia. Usein he istuivat Tirkan tuvassa ja katselivat akkunasta Pilkkatiehen käsin ja aina Wiinikan rantaan asti. Sillä Tirkan tuvan akkunasta sopi hyvin näkemään mitä Pilkkatien ja Wiinikan välillä hommattiin. Sen tiesi Santeri. Hän päätti viekkaudella ja viinalla saada Tirkan puolelleen. Tirkka sitten pitäisi muka syntymäpäivä juominkia. Käskisi Tullimiehet vieraakseen ja tarjoilisi ja juottaisi niin että tulisivat hulluksi humalaan. Tiesi Santeri Kruukin, Pessuliinin ja Erliinin juopoiksi miehiksi, jotka kyllä, saatuaan ilman hyviä naukkuja antaisivat himonsa vietellä. Mutta tiesi myös, ettei

joisi Saalkreeni, raitis ja muutenkin rohkea ja nokkelalla tullimies. Saalkreeni pitäisi muillekin kurja, etteivät saisi juoda humalaan ja he pystyisivät sittenkin vahtaamaan. Mutta hoksasi Santeri Saalkreeninkin suhteen kepposen. Oli tunnettu asia, että Saalkreen oli hellästi rakastunut Pilkkatien puotineitiin, korkeapoviseen Justiinaan, Tiesi Santeri, ettei ollut Justiina vielä Saalkreenille varmaa lupaus, mutta että olivat kirje vaihdossa Saalkreenin kanssa.

Nyt ei muuta kun pyytää Samuliinin kirjoittamaan Saalkreenille Justiinan nimessä kirjeen. Siinä kirjeessä Justiina pyytäisi Saalkreenia tulemaan metsäkylään, jossa Justiinalla oli koto, että, saisivat naimiskaupastaan tuumailla. Saalkreenin olisi mahdoton epäillä petosta, koska Samuliini oli mainio käsialan matkija, jonka vuoksi Pilkkatien patruunikin häntä piti arvossa. Sillä monesti sattui, että piti hieman väärinnelläkin. . . Ja Saalkreeni rientäisi metsäkylään, uskoen vartioimisen toisille. Toiset tullimiehet humaltuisivat. . . ja silloin sopisi koko yön kavaltaa voistioita.

Niitä Santeri mietti kävellessään Tirkan tuvalle. Nyt oli asia jo hyvällä alulla: Tirkka oli jo tuumaan

suostunut, patruunin asiaksi oli jäänyt kirjeen toimitaminen Saalkreenille ja hän, Santeri pitäisi lopusta huolta.

Hän neuvoi Tirkkaa, varoitti olemaan varovainen puheissaan ja aina kääntää keskustelut muihin asioihin, jos tulisi tullinkavaltamisesta puhe. Hän jätti „tinakaulat“ Tirkalle, joka ne kätki parrenalle ja hyvillään virkkoi:

„On, lemppari vie nyt syntymäpäivä-konjakkia eri tavalla, hi, hi, hi“.

„Jos onnistutaan, niin patruuni vielä lupasi talvel-la sinulle jauhosäkinkin antaa“, ilmoitti Santeri lisäksi Tirkalle.

„Parastani minä koetan, huomen aamulla jo lähdän kutsuja viemään. Tästä tulee, lempo viekään, roimat kalaasit. . . “

„Käske Musta-Pekka, hyvä tuttavasi, myöskin etteivät mitään huomaisi“, neuvoi Santeri vielä.

„Hi, hi, hi, jo vain. . . niin tietenkä. Pekkakin saapi monesta aikaa juoda nahkansa täyteen“.

Santeri lähti hiipimään veneelle äskeisiä jälkiään. Ei kuulunut nytkään ketään liikkeellä ja kenenkään huomaamatta pääsi hän veneelleen.

Mutta hän ei palannutkaan samoja vesiä takasin, vaan antoi venheen hitaasti virran matkassa kulkea Pilkkatien rantaan päin. Istui itse perässä, mela kädessä, rannalle tähystellen näkyisikö tullimiehiä liikkeellä. . .

Oli jo melkein Pilkkatien vene valkaman kohdalla kun erotti kolme miestä äkkiä ilmestyvän rannalle. Ne olivat rajavartijoita, olivat maanneet pitkänään kiven takana, vaan kun kuulivat liikettä joella, nousivat pystöön.

„Siinäpä ovat. . . minä arvasin oikein. Kyllä taidatte saada tänä yönä odottaa“, ajatteli Santeri ja käänti venheensä poikki väylän ja alkoi meloa kotirantaa kohti.

„He eivät tunteneet minua, eivätkä ole nähneet minua liikkeellä“, ajatteli hän ja meloi hiljalleen Suomen puolelle.

III.

Seuraavana päivänä kääntyi tuuli etelään ja tuli sumuinen syyspäivä, ettei poikki väylän erottanut.

Iltapuoleen Wiinikan rannassa oli hommaa. Iso-Joonas ajoi Wiinikan ruskolla voiastioita kartanosta rantaan. Hevonen oli valjastettu santa kelkan eteen, kun siihen oli helpompi voiastioita nostaa ja siitä taas venevalkamassa pois. Pensaiden suojaan voiastiat kätkettiin, pantiin niin, etteivät sopineet joelle näkymään, jos asiaan kuuluvia osuisi sivu soutamaan. Walkamassa puuhaili kaksi miestä, Santerin tottuneita kumppania. Toista Ruhmulaiseksi kutsuttiin. Hän oli Wiinikan torppari, pahamaineinen miehen kötkäle, linnassakin istunut monta vuotta. Toinen miehistä, julman äänensä vuoksi Rämä-Heikiksi kutsuttu, oli myöskin pahojen puheiden alaisena, mutta linnassa ei hän ollut muuta käynyt kun viinan-myynti sakkoa maksamassa. He olivat kumpikin vankkoja ja rohkeita ja viinalle persoja. Monena vuonna olivat he jo olleet Santerin kumppaneita kavaltamisessa ja hauskuudekseen puuhailivat, kun hyvän palkan saivat ja

viinaa oli viljalti.

Kun ilta pimeni, ilmestyi Santerikin rantaan. Hän oli jo ennen Ruhmulaiselle ja Rämä-Heikille selvittänyt, miten oli aije hommata ja nyt määräsi:

„Työntäkää molemmat isot veneet vesille ja lato-kaa voiastioita kumpaseenkin niin paljon kun näyttää kärsivän“.

„Niinpä niin. Waan olisi tässä pitänyt saada ryy-
pyt“, arveli Ruhmulainen.

„Saatte sitten. Nyt pitää olla selvänä. Isot on yri-
tykset. Waan minä soudan ensin kuuloille.“

Santeri työnsi pikkuvenheensä vesille ja istui sou-
tamaan. Päästyään Pilkkatien rantaan, oli patruuni
häntä vastassa, ja ennenkuin ehti vene maihin puhui
hän Santerille kuiskaavalla äänellä:

„Hyvin kaikki. Saalkreeni on lähtenyt metsäky-
lään omalla hevosellaan... Tirkassa juovat muut
par'aikaa... Pessuliini kuuluu jo olevan hutikassa...
siellä on Samuliini vahdissa... ei hätää... Alkaka-
a tuomaan vain. Orit on valmiina pihalla vetämään voi-
astioita makasiinin ja kellarin eteen.

„Sytyttäkää lamppu ullakkokamarin akkunalle.
Nyt on niin pimeä ettei tahdo osata suoraan poikki“,

sanoi Santerikin hiljaa.

„Joo, joo. . . Mutta elä anna viinaa miehille niin paljoa, että humaltuvat. Herratunaika. . . nyt on isot kysymykset, suuret summat“.

Ja Patruuni lähti mennä keikuttamaan pihaan.

*

Pilkkatien kolmilaita ja Wiinikan iso vene olivat lastissa. Aivot olivat asetetut hankoihinsa ja veneet työnnetty jo vesille, siksi juuri perat maalla, etteivät kulkemaan lähteneet. Kavaltajat olivat vielä maalla: Wiinikan Santeri, Joonas, Ruhmulainen ja Rämä-Heikki. Musta tinakaula kierteli miehestä mieheen ja hiljaa haastellen ryypättiin. . .

Kolmilaitaan istui Ruhmulainen soutamaan ja Santeri perään. Wiinikan veneeseen Joonas mela käteen ja Rämä-Heikki soutamaan.

„Soutakaa hiljaa ja pitäkää silmällä, että veneitten väliä on vähä taivalta“, käski Santeri.

Ruhmulainen ja Santeri menivät edellä. Harvaan veti Ruhmulainen, mutta voimansa takaa silloin. Oli hyvä osata suoraan Pilkkatien valkamaan, kun ullakokamarista erotti valon. Lähelle rantaa tultua Santeri vihelsi ja rannalta vastasi Pilkkatien toinen renki

Matti. Se oli sovittu merkki että silloin sai tulla.

Wihasesti veti Ruhmulainen ja vihasesti lähestyi jälissä tuleva venekin. Wauhdilla törmäsivät ne rantaan ja tulisella kiireellä nostettiin voiastiat maalle. Kavaltajat puuhasivat kuin tuskassa, aivan äänettöminä kaikin.

„Pian, pian. . . Ruhmulainen työnnä kolmilaita jo vesille. . .“ komenteli Santeri.

Renki-Matti liikkui hänkin yhdestä miehestä, latoi rekeen isolle orhille julman kuorman ja laukassa las-ki pihaan makasiin luo, johon astiat taas samalla nostettiin.

Mutta kavaltajat soutivat kiireesti takasin uusia voilastia noutamaan. Woiastioita olikin Joonas ajanut monta lastia venevalkamaan, pensaiden suojaan.

Patruuni käveli levottomana kahakäteen konttorin lattialla, pani piippuunsa ja sytytteli ja höpisi itseksseen. Wälisti istahtikin, mutta taas kuin paukku nousi ylös ja käveli kujalle, avopäin. Matti tuli rannasta voikuorman kanssa ja sanoi:

„Kolmatta kertaa jo menivät Wiinikan rantaan“.

„Niin, niin, mutta eikö näy Samuliinia? Mahtanevatko tullimiehet vielä olla Tirkassa? Samuliini juok-

see heti sanomaan. Pitäkää korvat ja silmät auki. Makasiinissa ei saa tulta sytyttää. . . Se Samuliini, kun ei tuo sanomia. . . Missä Pikku-Kalle on? Pane juoksemaan Tirkan tuvalle. . . kuuloille“, hätäili patruuni.

Kiirettä ja hälinää oli. Winhasti soutivat kavaltajat, ja tulisella vauhdilla puuhailivat Pilkkatien miehet, jotka rannasta toimittivat voiastioita makasiiniin. Patruuni seisoj kujalla, ei ymmärtänyt mihin lähteä. Olisi pitänyt rantaankin ehtiä, mutta mieli teki nähdä, että voiastiat tulivat siivosti sisälle. Ja levoton oli siitäkin, kun ei Samuliinia kuulunut Tirkasta. . .

Mutta samassa tulikin Samuliini, tuli juoksujalassa ja ilmoitti, että tullimiehet kyllä olivat humalassa, mutta olivat uhanneet lähteä „patruleeraamaan“.

Patruuni alkoi hätäilemään.

„Matti, Matti. . . elä mene enää rantaan, tullihurtat ovat liikkeellä. . . herratunaika sentään“.

„No, en kai minä sinne niitä jätä rantaan, neljää voiastiaa“, sanoi Matti ja ajoi laukkaa valkamalle,

Patruuni juoksi makasiinin ovelle, paiskasi oven lukkuon, hätäili ja siunaili ja joutui kokonaan saamattomaksi. Samuliini oli kylmäverisempi, oli ehtinyt noutamaan kellarin avaimen ja kun Matti palasi

rannasta, vyöryttivät he voiastiat kellariin. Samuliini ehti juuri lukita oven ja Matti ajaa hevosen tallintaa, kun patruuni juosta kuhnaili makasiinin luota ja siunaili:

„Herratunaika . . . Saalkreenin ääni . . . Samuliini juokse Santerille sanomaan“.

„Saalkreenin ääni . . . ? Kuusamon p—lekö hänet tänne lähetti“, noitui Samuliini ja riensi rantaan päin. Patruuni pötki konttooriin ja mennessään komensi Matin ja muut miehet menemään pirttiin, etteivät tulimiehet näkisi kartanossa liikettä. Hän lukitsi ovenkin ja sammutti kynttilän.

Kaikki viimeiset tapahtuivat muutamassa minuutissa.

Mutta ennenkun Samuliini ehti rantaan, olivat tulimiehet siellä jo ennen. Hän piiloutui kiven taakse, sillä kavaltajatkin olivat jo rannassa . . .

He olivat jo neljättä kertaa poikki tuomassa, eivätäkä hoksanneet viheltää, olivat jo siksi humalassa. Luullen miehiä rannalla Pilkkatien miehiksi, laskei Santeri edellä ja Joonas perässä. Saalkreeni tarttui heti venheen keulaan ja tempasi maalle päin minkä jaksoi. Pessuliini juoksi veteen ja sai toisen venheen

keulasta kiini.

„Ahaa sinä vanha lurjus, jopa taisi kerran sattua“, huusi Saalkreeni.

Kavaltajat menivät vähä pyörälle, vaan pian Santerikin älysi mistä oli kysymys. Hän sieppasi sauvoimen ja alkoi työntää venettä ulommas, samalla huutaen Ruhmulaiselle, että lyö airolla käsiin. Tointui, Ruhmulainenkin ja iski airolla Saalkreenin käteen, että airo katkesi, vaan Erliini ehti avuksi venettä pidättämään. Ruhmulainen sysäsi samassa Erliiniä rintaan, hyppäsi veneestä ja työnsi sitä maalta.

„Jos vastustatte, ammun minä“, huusi Saalkreeni ja kohotti revolveria. Santeri ehti perästä sauvomella työntää avuksi venettä, joka pian irtautui rannasta.

Ruhmulainen yritti hyppäämään venheesen takaisin, vaan Erliini sai häntä jalasta kiini mutta sai samalla Santerin sauvomesta haukis-lihaan semmosen kolauksen, että käsi hervotonna irtautui.

Silloin paukahti Saalkreenin revolveri.

Santerin lakin läpi lensi luoti, kärventäen hiuksia. Hän keikahti selälleen veneeseen. . .

„Tapoit miehen. . .“, huusi Ruhmulainen ja työnsi venettä yhä ulommas.

Hämmästyksessään ei Saalkreenikaan, älynnyt venettä pidättää, joten se pian loittoni.

Toisetkin tullimiehet, Pessuliini ja Kruuki, jotka Rämä-Heikin ja Joonaan venettä pidättivät, tyhmisivät revolverin laukauksesta ja päästivät veneen irti. Kumpikin vene eteni, sillä Ruhmulainen ja Rämä-Heikki istuivat soutamaan. . .

Tullimiehet näkivät saaliinsa poistuvan, ei ollut venettä heillä ja vihapäissään ampui Saalkreeni revolverinsa tyhjäksi kavaltajien perään.

Santerikin oli pian pönkillään, vaikka pelästyksissään kaatui, kun kuula lakin läpi lensi.

„Tulkaapa tänne väylälle . . . koetaan kellä pää kasuu“ kuului Rämä-Heikki pimeästä huutavan ja tullimiehet kuulivat Santerinkin äänen sanovan:

„Kyllä ne eivät toiste ole yksin revolverin omistajina. Eiköhän tässä ole muillakin ampuma aseita“.

Saalkreeni oli kiljuvana vihassa. Toiset olivat siksi humalassa, eivät oikein käsittäneet, vaan aavistivat hekin, että jokin petos oli heille tehty.

Ja harmikseen kuulivat he kavaltajien voilastineen soutavan pimeässä Suomen puolelle.

Olikin jo aamupuoli yötä.

*

Päivän valjetessa sousti Wiinikan Santeri Pilkkatiehen. Patruuni tuli jo portailla hymyssä suin vastaan:

„Terve, terve, käy sisälle Santeri, käy sisälle“.

Samuliini istui kylmänä tavallisella paikallaan, Patruuni tiesi jo kahakan tullimiesten kanssa. Samuliini oli kaikki kertonut, oli tarkoin kuullut miten kahakka päättyi.

„Miks’ette sitten panneet sanomaan, ettemme olisi suoraan heidän saaliikseen soutaneet, niinkuin kävi? kysyi Santeri vähä kiivaasti.

„Herratunaika . . . Samuliinihan sinne läksi juoksemaan, vaan tullihurtat ehtivät jo ennen rantaan. Ne viheliäiset tulivat suoraan Tirkasta rantaa pitkin. Jos maanteitse tulivat, olisi kyllä ehtinyt sanaa viemään, huutamaan, että palaisitte takasin“, koki patruuni asiaa valasta.

„Niin, niin, mutta mikä ne Tirkasta niin äkkiä . . . ?“ kysyi taas Santeri.

„Sehän tässä kumma onkin. Samuliini kun juoksi sanomaan, että olivat uhanneet lähteä „patrulleeraamaan“, niin heti tässä alettiin kätkemätoimiin ja Saalkreenia ei ollut näkynyt, ei kuulunut. Kerran mi-

nä olin kuulevinani Saalkreenin äänen. . . he juoksivat rantaa pitkin ja siksi ehtivät niin pian“.

„Maantietäkö se Samuliini sitten sanaa lähti tuomaan?“

„Niin ja sieltähän on puolta pitempi matka kuin rantaa“, sanoi patruuni ja silmäili Samuliiniin.

Santeri hymyili pilkallisesti.

„On senkin vahtimiestä“, sanoi hän.

Mutta julman kylmän silmäyksen hän sai vastaukseksi Samuliinilta. Hän luimisteli kuin vihanen hevonen, mutta ei mitään virkkanut.

Miten Saalkreeni niin äkkiä oli toisten joukkoon Tirkkaan ilmestynyt, jäi heille arvoitukseksi. Hän oli aivan varmaan, jo puolen päivän seudussa nähty ajavan metsäkylään täyttä ravia.

„Alkoi epäilemään ja palasi taipaleelta takasin. . . sehän on selvä“, sanoi Samuliini ankaralla äänellä ja lisäsi sitten:

„Nyt taidatte saada koota kaiken viisautenne, jos vielä tänä syky aijotte kavaltaa“.

Sen sanottuaan hän sylkäsi, alkoi kirjottamaan eikä ollut enään kuulevinankaan patruunin ja Santerin tuumia.

Mutta Santeri arveli:

„Niin tulee poikki tavaraa, että tuiskuu“.

Siirtyivät patruuni ja Santeri muihin huoneisiin puhelemaan ja tekivät puol'kuppoja, joivat onnistuneen kavaltamis-homman kunniaksi.

„Eihän ne ennen ole sentään ampuneet. . . herratunaika, jos olisi luoti osunut“, sanoi patruuni.

„Ampuivathan ne mennä syksynäkin. Ruhmulaiselta silloin lenti kuula takin hihasta läpi ja Rämä-Heikiltä korvan juuresta“, muisteli Santeri, ryyppäsi ja arveli sitten:

„Waan sen minä sanon, että jo ensi kahakassa paukahtaa meidänkin puolelta“.

„Elä sentään. Miesmurha! Elä hyvä mies“.

„Totta kai ne kurissa täytyy pitää jos on toivo yli saada loputkin voita“.

Siitä keskustelu kääntyi voin ostoon ja patruuni käski vieläkin ostaa, jos tuodaan kaupaksi Wiinikkaan. Santeri ilmoitti taas uudesta tuumastaankin, siitä miten hän nyt menettelee, kun poikki kuljettavat tavaraa.

IV.

Oli levinyt koko kylälle tieto Pilkkatien rannassa tapahtuneesta kahakasta, oli tietona, että tullimiehet olivat ampuneetkin ja että kuula oli lentänyt Wiinikan Santerin lakista läpi. Tiettiin sekkin, mitä Santeri oli hommannut saadakseen tullimiehet pois vahtimasta. Oli enin osa kyläläisiä, jotka olisivat suoneet Santerille kerrankaan käyvän huonosti, että oppisi huutia tietämään hänkin. Häntä moni kadehti, sillä tiettiin että Santeri ansaitsi komeita rahoja kavaltama-hommallaan, satoja kruunuja välistä yhtenä yönä. Ja apumiehilleen ei maksanut kuin tavallisen päiväpalkan. Mutta viina oli vapaa ja sitä sai aina onnistuneen yön kuluttua juoda nahkansa täyteen, säästämättä. Ja siksi Ruhmulainen ja Rämä-Heikki mielellään siinä hommassa olivatkin.

Mutta huonoa loppua kylällä Santerille ennustettiin ja huonossa huudossa hän oli ollut ilmosen ikänsä. Pienemmistä näpistelemisistä häntä epäiltiin ja kerran oli ollut syytteen alaisena murhapoltosta, toisen kerran salakapakoimisesta, mutta ei kumpaa-

kaan voitu toteen näyttää. Ja vääryydellä sanottiin hänen kartuttavan perittyä ja vaimonsa matkassa saatua tavaraa. Monen mielestä hänellä oli liiempi onni ja toivottiin hänen joutuvan kerran pulaan konnantöistä.

Mutta ei näyttänyt siltä. Hänen hommansa onnistuivat aina. Hänen talonsa oli pulska päältä ja sisältä. Maanviljelijä oli hän parempi kuin muut ja piti kaikki talossaan erinomaisessa järjestyksessä. Ja onni häntä näytti kaikissa toimissaan seuraavan. Ei kumma, että häntä kadehtittiin ja olisi hänelle paha suotu.

Tänäkin syksynä oli vähä väliä kuulunut, että tullumehet olivat saaneet isoja saaliita, välisti ylempää, välisti alempaa jokivarrella. Samana yönä, kun Santeri menestyksellä kavalsi Pilkkatiehen monta veneen lastia voita, olivat Mokon kylän tullimiehet Noolperilta, hänkin Ruotsin puolen kauppias, saaneet kymmenen voiastiaa takavarikkoon. Sanottiin, että tyhmyydellään kavaltajat olivat menettäneet.

„Miks’eivät katso paremmin eteensä, ennenkun lähtevät poikki viemään“, oli Santeri arvellut.

„Eivät ne kaikki älyä niinkuin sinä“.

„Sepä se onkin“.

Ja Santeri mietti uusia konsteja.

Alempana Wiinikkaa on keskellä jokea saari, heinää kasvava ja pajukko rantainen. Ja sen kohdalla Ruotsin puolella on metsäinen taloton taival, alempana Pilkkatietä. Santeri kuljetti voiastioita saareen. Ne kätkettiin pajupensaiden suojaan ja Ruhmulainen vahtaili siellä yötä-päivää. Kun tuli sitten sateinen tai myrskyinen yö, lastattiin astiat veneisiin ja soudettiin sen talottoman taipaleen rantaan, joka oli alempana Pilkkatietä. Siellä oli Pilkkatien miehistä joku määrättynä yönä vartomassa. Hevosella ja reellä ajettiin astiat maantielle, jossa toinen mies ja hevonen odottivat. Astiat nosteltiin kärryihin ja lähdettiin suorapäätä viemään Haaparannalle. Näkivät alempana asuvat tullimiehet kyllä, että voikuormia vietiin alas, vaan eivät pystyneet tekemään „peslaakia“, eivät olleet nähneet niitä yli tuotavan ja samanlaisia voiastioita olivat Ruotsin puolen metsäkyläläisetkin myyneet Pilkkatiehen ja muihinkin porvareihin. Olivat sen kuulleet Pilkkatien tullimiehetkin, mutta eivät päässeet selville, mitä tietä kavaltajat käyttivät.

*

Oli jo syysmyöhä, eivätkä tullimiehet olleet saa-

neet selville Santerin hommia. Eivät olleet sitten Mikonpäivän kahakan jälkeen nähneetkään Santeria eivätkä muitakaan kavaltajia. Öisin he kyllä valvoivat ja pitivät vahtia Pilkkatien ympäristöllä, mutta eivät arvanneet mennä alemmas. Ei näkynyt Pilkkatiessäkään yön aikoina koskaan minkäänlaista liikettä. Ja kun kavaltajat aina puuhasivat sateisina ja tuulisina öinä, ei sattunut liikettäkään kuulumaan, vaikka välisti olivat hyvinkin lähellä sitä paikkaa, johon voilastia tuotiin. Patruuni ei heitä ollut näkevinäänkään, vaikka he päivillä usein oikoilivat pihalla ja puodissa.

Heille oli selvennyt Santerin viimeeksi tekemä kepponen ja siitäkin vihasta he koettivat parastaan saadakseen Santerilta takavarikkoon. He olivat kaikki nuoria, rivakoita miehiä ja heillä oli riittävästi palkkaa, ettei heidän tarvinnut sivutuloja ansaitsemalla laimin lyödä päätehtävänsä. Saalkreenia enemmän pisteli ja hän oli pyhästi uhannut valvoa jokaikinen yö.

Oli tullut yleiseksi tiedoksi, mitä tietä Santeri kavalasi, mutta asiasta ei koskaan tullimiesten kuulten puheltu, ei Suomen, eikä Ruotsin puolella, eivätkä olleet sitä vielä itsekään hoksanneet. Se pysyi kauvan

aikaa salaisuutena.

Mutta kerran aamu varhaisella näki Saalkreeni Pilkkatien renki Matin palaavan alaalta päin tyhjällä kärryllä. Sekä mies, että hevonen olivat hyvin väsyneen näköiset. Hän alkoi epäilemään ja miehissä lähtivät he samana päivänä alaallepäin kävelemään. He huomasivat sillä talottomalla taipaleella tiellä jälkiä ja tien poskessa näkyi selvään, että siinä oli jotakin puuhattu. Mutta äkkiä huomasivat he pajukon läpi jäljen, joka nävievän rantaan päin. He seurasivat sitä ja tulivat joen rantaan, jossa oli hietaa pitkältä ennen kun nurmikko ja pajukko alkoi. Ranta hietä oli täynnä jälkiä, miesten, hevosen ja reenjalasten jälkiä.

Nyt selvisi asia.

„Wai täällä ne lurjukset . . . emmekä ennen ole tänne osanneet“, noituivat he yhteen ääneen.

„Sillä niitä onkin voi kuormia Haaparannalle nähty menemässä näillä viikoilla“.

Pessuliini oli metsän laidasta, pajupensaasta löytänyt reen ja valjaat.

„Täällähän niillä on kaikki hommat, täällä reki, jolla voiastiat maantielle voiastioita kuljettavat“, huusi hän.

Toiset riensivät katsomaan.

Heillä oli nyt kavaltajien vehkeet selvillä

Ja nyt päättivätkin käyttää löytöänsä hyväksi. He katselivat valmiiksi lymypaikat ja päättivät yöksi tulla vahtimaan.

Wiinikan Santeri oli aina niinä öinä, joina saaresta kavallettiin, ollut vakoilemassa tullimiehiä. Oli salaa seurannut heitä loitompana ja pitänyt silmällä, minnepäin olivat kulussa. Jos osuivat alemmas Pilkkatietä, riensi Santeri kiertäen ylituonti paikalle ilmoittamaan, että tiettiin olla varullaan. Muille hän ei sitä tointa uskonut eivätkä olisikaan muut osanneet olla niin varovaisia ja kavaloita. Eivät olleet tullimiehet häntä kertaakaan huomanneet, vaikka Santeri heitä vartioi joka askeleella. Ja silti olikin kavallus niin hyvin onnistunut.

Kavaltajat Ruhmulainen, Rämä-Heikki ja Iso-Joonas olivat tavallisessa lymy-paikassaan saarella. Oli yö tulossa, kylmä ja kolkko. He ryypiskelivät konjakkia pullon toisensa perästä ja olivat aikalailla hutikassa. Molemmat veneet olivat rannalla voilastissa. He odottivat Santeria.

Santeri oli itse aikonut tulla tällä kertaa mukaan. Nyt olivat viimeiset voilastit vietävänä tänä syksynä ja silti oli konjakkia viljalti ja silti kavaltajatkin tavalista enemmän ryyppivät. Ruotsin puoliselle rannalle ei ollut vielä Pilkkatien renki Matti tullut, vaikka oli ollut puhe, että iltayöstä hommataan ja aamupuu- li juodaan.

Ruhmulainen oli humaltunut jo liiaksi, piti kovaa ääntä ja tahtoi väkisten laulaa. Mutta samalla siihen ilmaantui Santerikin, oli ollut tullimiehiä katsomassa ja palasi pikkuveneellään saareen.

„Elkää helkkarissa pitäkö semmosta elämää, kuu- luhan tämä vaikka mihin asti“, varotti hän heitä tul- tuaan ja huomattuaan venheet ja voiastiat rannassa, hän sanoi:

„Miks’ette ole vieneet poikki?“

„Ei ole Mattia vielä kuulunut“, vastasi siihen Joo- nas.

Santeri näytti vähä kärsimättömälle ja kun Ruh- mulainen yhä lojusi, tiuskasi hän:

„Suu kiinni! Joka meluaa, pannaan väylään“.

„Wäylään! Sinäkö minut väylään, pahan vietävä rakki. Kumpikohan tässä väylään lähtis“, rähisi Ruh-

mulainen, puristeli nyrkkejään ja löi pullon kiveen säpäleiksi.

„Hst. Hiljaa ja heti, isontalon lintu“.

„Niin olenkin. Isossa talossa minä istunut olen, vaan en minä ole murhapolttaja, en heinän varas, enkä salakrouvari niinkuin sinä. Ja minä olen rangais-
tukseni kärsinyt, vaan koska sinä lähdet linnaan“.

Ruhmulainen teki uhkaavan liikkeen Santerin nenän edessä ja kirosi:

„Hyppää hönkselille, jos mieles tekee“.

Santeri peräysi ja noitui Joonalle, että annoit viinaa tuolle hupsulle.

Ennenkun kukaan ehti pidättää, työnsi Ruhmulainen toisen veneistä vesille ja alkoi sauvoa Ruotsin puolelle. Päästyään loittonemaan rannasta hän huusi:

„Etpä uskalla enään kertaakaan, olla poikki tuomassa raukka. Et sitten kun ampuivat kuulun lakkisi läpi“.

Santeri puri hammasta ja käski Rämä-Heikin ja Joonaan soutaa perässä ja koettaa tyynnyttää Ruhmulaista. Itse kiersi hän veneelleen saaren päähän ja alkoi soutamaan ylivienti paikalle.

Yö oli pilkkosen pimeä ja Santerista näytti että rannalla liikkui miehiä. Toiset olivat jo ehtineet maihin ja purkaneet lastit rannalle. Hän aikoi juuri varottamaan, että liikkua hiljempaan, kun samassa kkului Saalkreenin ääni:

„Joka vähänkin yrittää vastarintaan, ammun läpi! Kaikki peslaakiin“.

Santeri noitui ja peräytti venettään seljemmäs väylälle. Hän oli äsken käynyt tullimiesten asunnossa. Ne olivat kaikki olleet kotona. Hänen aikomuksensa oli ollut itse ensin mennä ylivienti paikalle ja sitten vasta tuottaa lastit. Renki Matti oli senvuoksi viivähtänyt, kun Santeri oli hänen käsenyt vielä kerran käydä tullimiesten asunnolla. . . Ruhmulainen oli koko homman pilannut. Ruhmulaisen syy kaikki.

Kova meteli kuului rannalta, kirouksia ja huutoja. Santeri ei tahtonut itseään ilmaista, istui hiljaa veneessään ja kuunteli.

Rämä-Heikki ja Joonas, jotka olivat selvempiä, näkivät pian, ettei ollut hyvä asettua vastarintaan. Mutta Ruhmulainen tappeli kuin vimattu, hänen huutonsa kuului kauvas ja hän löi mihin sattui. „Nyt laukasen, ellet asetu“, kuului Saalkreeni uhkaavan.

Samassa kuului revolverin laukaus. . . ja sen perästä Ruhmulainen sanovan selvän miehen äänellä:

„Tuota miestä kuin ampui“.

Santeri sousti takasin saaren rantaan ja odotti. Joonas ja Rämä-Heikki soutivat takasin ja tullimiesten ääniä ja Ruhmulaisen kiroileminen kuului rannalta. „Ne ampuiivat oikean käden kämmenestä läpi“, sanoi Joonas.

„Parahiksi lurjukselle“, vastasi Santeri.

„Hänen tähtensä koko vahinko. Mitähän patruunikin sanoneen. Antaneeko minullekaan hevosta talveksi niinkuin on luvannut?“ arveli ikävissään Rämä-Heikki.

Tullimiehet olivat koettaneet särkeä Pilkkatien uutta kolmilaitaa, vaan Joonas ja Heikki olivat ehtineet saada sen vesille. Wiinikan ison veneen olivat särkeneet.

Wähitellen ääni ja kiroukset taukosivat. Yksi tullimiehistä oli mennyt hevosta noutamaan ja toiset jääneet vahtiin. Santeri luuli heidän kaikkien muiden poistuvan, jotta ainoastaan yksi jääpi voiastioita vahtiin. . . Silloin — ajatteli hän — menevät he ja ryöstävät pois. . .

Mutta nyt ei uskaltanut.

Häntä kaiveli kovin, vaan oli hän hyvillään siitä, etteivät tullimiehet olleet häntä nähneet.

Heillä oli vielä konjakkia. He ryyppäsivät lujasti ja lähtivät soutamaan Wiinikan rantaa kohden, kulkien rantavesiä, korkean törmän suojassa. Ruhmulainen oli käteensä köyttänyt kaulahuivin ja päässyt suojaan muutamaan pieneen pirttiin Ruotsin puolelle.

V.

Talvi teki tuloaan. Pakkanen riitti rannat ja vihmoi lunta rekikeliksi. Mutta joen syvintä väylää ei saanut kiinni, vaan piti siinä juovaa monet viikot. Ylikulku oli hankalaa eikä tavarain viennistä ollut puhettaakaan. Muualta ei poikki päässyt kuin Wiinikan rannasta, siitäkin kiertäen jäätä sieltä täältä ja juovan yli Pilkkatien veneellä, jonka patruuni oli siihen kuljain käytettäväksi toimittanut. Mutta sitä tietä käyttivätkin Suomen puolelaiset ahkerasti. Ei sitä aikaa ettei ollut poikkimenijöitä ja kun Pilkkatiestä palasivat oli pientä kalua kaikenlaista, sillä Suomen puolen tullimiehistä ei ollut isoa pelkoa.

Mutta viimein kääntyi tuuli pohjoseen, ilma kylmentyi ja taivaanranta hohti kuin ahjon pohja. Kirmasi yöllä tulisen pakkasen ja aamulla oli joki hevosen kantavassa jäässä. Pakkasia jatkui viikon päivät ja tuli mainio jääkeli, ettei moista muistettu moneen vuoteen olleen. Tiellä vielä routa rupesi, kun vähä oli lunta ja senkin pakkaneen puri kokoon narisevaksi kermuksi. Mutta joella alkoi liike ja pelkäämättä sai

ajaa poikki ja pitkin, alas ja ylöspäin niin pitkälle kuin jokea on.

Suomen puolella olikin liike kasvanut vuosi vuodelta. Kaikenlaisen tavaran vedätys joen varsille oli lisääntyny niin, että rahtipalkat kohosivat enemmän kuin puolet. Suuret tukkiliikkeet tarvitsivat äärettömät määrät eloa, joka poikkeuksetta tuotiin Suomen puolelta, ja mistä milloinkin kavallettiin poikki, ylemmää ja alemmaa mihin milloinkin näytti sopivimmaksi. Kaikki, joilla hevonen oli, lähtivät kuormia Tornion noutamaan. Hyvä oli ansio. Ja mainio keli oli joella. Mikä vei kuorman aina Kolariin ja Muonioon, mikä jätti lähemmäs.

Wilkas oli liike Wiinikassakin nyt jääkelin tultua. Oli marraskuu puolivälissä, ilma kirkas ja keli veraton. Koko päivän oli Wiinikkaan saapunut jauho-, tupakka- ynnä muita kuormia.

Santeri seisoi itse reki huoneessa ja komenteli rahtimiehiä mihin säkit olivat nostettavat, mihin tupakkamatot ja mihin muita tavaroita. Soma, lyhyt, lammashanen turkki oli hänellä yllään ja tarkkaan hän katseli kuormat, etteivät rahtimiehet petosta saaneet tehdä. Ja kun kukin rahtimies oli „huurseelin“

näyttänyt ja Santeri näki, että täysi luku oli säkkiä, maksoi hän palkan ja kehotti lähtemään uutta kuormaa noutamaan. Semmosta liikettä oli jo kestänyt monta päivää ja jäällä näkyi välisti monia kymmeniä kuormia yhdessä roikassa ylöspäin menossa.

Rämä-Heikille oli Pilkkatien patruuni antanut vanhan hevosen velaksi, että Heikki sai kuormia vedettää kaupungista ja ansaita siten. Mutta määrä oli semmonen, että Heikin piti olla aina poikki kavaltamassa silloin kun näytti sopivan. Nytkin oli Heikki tulossa kaupungista.

Wiinikan rannasta kun lähti maalle nousemaan ja seitsemän säkkiä oli painona, niin reen rauta tarttui ranta kiviin, että tulta iski. Waan Heikki läimäytteli ruskoa selkään ja veti itse apuna nenä pajusta. Ja vaimoin pääsi ranta törmän päälle. Mutta sitten löysäsi-kin juosten pihaan ja huusi:

„Niin nousee kuin piru ennen Kallinkankaalle. Täällä ollaan taas“.

„Hyvä on varmaan tulla?“ tiedusteli Santeri.

„Maan mainio! Kosken taipaleet vaan tarvitsee maata ajaa, muualla jokea kuin teräs peiliä myöten, kaupungista asti“.

Heikki kantoi säkit reestään pinoon rekihuoneeseen ja viimeistä säkkiä viedessään arveli:

„Jos koskentaipaleita ei maisin tarvitsisi kulkea, niin yhdeksän säkkiä minäkin pannut olisin“.

„Muutamilla on ollut kymmenenkin säkkiä“, sanoi Santeri ja kuiskasi sitten Heikille jotakin korvaan, etteivät muut kuulisi.

„Miks’et. He oikein passaa“, kuului Heikki vastavaan ja ajoi hevosesa ladon seinälle, loimitti ja teki appeen.

Wielä samana päivänä saapui monta jauho kuormaa Wiinikkaankin.

Siitä asti kun patruuni oli ostanut Pilkkatien ja ruvennut siinä kauppaa harjoittamaan, oli hän joka syksy viitottanut tien poikki joen suoraan Wiinikan rantaan, siten saadakseen paremmin Suomen puoleltakin ostajia. Ja mainiolle kauppapaikalle patruuni osasikin. Ei ollut Ruotsin puolella kauppiasta penikulmaa lähempänä, mutta väkirikkaat kylät vieressä. Suomen puolelle näkyivät Pilkkatien pytingin harja ja vintin akkunat neljään isoon kylään, joissa ei yhdessäkään ollut kauppiasta. Ja vilkas liike kävi Suo-

mesta Pilkkatiehen, kävi kesää, talvea, pyhää, arkia.

Wiinikkaan viitotettu tie oli suora kuin viivalla vedetty ja konttorin akkunasta näki Wiinikan rantaan, kun poikki tulijoita laskeusi törmään alle jäälle. Patruuni huvikseen usein akkuuasta katseli, kun ihmisiä kahakätehen kulki, mikä hevosella, mikä jalkasin.

Ja hauska oli käydä Pilkkatiessä. Kauppa ryypyt saivat ostajat ja hanurilla sai soittaa puodissa ja portailla. Ja paljon halvempaa kalua kuin Suomen puolella.

Nyt viime vuosina näytti ostajien luku yhä eneneen, varsinkin sitten kun konttoristi Samuliini oli Pilkkatiehen ilmaantunut. Ja Suomen puolella oli elämä käynyt rivommaksi: päihtyneitä kuului vähä väliä ja joskus tappeluitakin. Oli julkisena salaisuutena, että Pilkkatiessä myytiin karvasta. Samuliinille kun iski silmää ja pani rahan kouraan, niin pian ilmestyi „tinakaula“, porstuan loukkoon. Monta vuotta pysyi se muille, paitse viinamiehille, salaisuutena, mutta tämän kuvauksen aikana, sen jo kaikki tiesivät. Eikä sitä enään rukoilemalla tarvinnut pyytääkään. . .

Samuliinille kun asiansa virkkoi niin. . .

Samuliini istui paikallaan, mielti kynä korvan ta-

kana, kirjoja ja laskuja tarkastellen. Patruuni käveli edes takasin, sytytteli iippuaan ja asettui katsomaan tielle Wiinikkaan päin. Levoton oli hän ollut nyt viime aikoina ja isoja hommia hautoi hän mielessään. Yhä enemmän hän laajensi liikettään ja vielä päätti isommasti yrittää. Tosin häntä tänä syksynä oli vähin vastustanut tullin kavalluksessakin, monta tuhatta kruunua oli mennyt, mutta nyt talven tullen toivoi vahingoidenkin varalta hyötyvän. Hän laski voitavansa jokaiselle jauhosäkille nyt enemmän kuin ennen. Ne olivat olleet halvat ostaessa ja kalliita olivat Ruotsissa. Samoin tupakka, kynttilät ja muutkin tullinalaiset tavarat. Nyt piti yrittää. Ja Wiinikan Santeeri oli viisas kavaltaja. Muut kauppiaat hänen onneaan kadehtivat ja tietenkin toivoivat hänelle vauriota. . . Köyhästä tukkipojasta hän oli alkanut ja silloinkin kun Pilkkatiehen muutti ei ollut vielä paljoa. Mutta nyt jo uskalsi elää rennommasti ja lyödä näppiä kenen nokan alla hyvänsä.

Wasta Pilkkatiessä häntä oli patruuniksikin alettu kutsumaan.

Mutta ei näkynyt ketään Wiinikasta poikki tulevan. Hän nousi taas kävelemään ja arveli Samuliinil-

le:

„Kumma kun ei Santeria kuulu. Nyt tarvitsisi jauhoja saada satoja säkkiä, eikä vielä ole kun mennä yönä muutamia kymmeniä tuotu. Eihän noita ole tullimiehiäkään näkynyt moneen päivään ja tämmönen keli sitten. Mitä se Santeri miettinee?“

„Rahtimiehiä kuuluu olevan paljon, ei taida ehtiä“, luuli Samuliini.

Patruuni käveli taas akkunaan ja nyt näkyikin pienen miehen kässyrä kävellä huitovan viitotettua tietä pitkin. Santeri näkyi olevan, ja hyvillään patruuni pisti piippuunsa.

Waan ei näyttänyt Santeri olevan kovinkaan hyvällä tuulella. Kun patruuni sikaariakin tarjosi, oli sitä rajaa, että otti. Patruuni koki selvittää, ettei ollut tullimiehiä näkynyt moneen päivään liikkeellä. Ker toi naurussa suin, että lähellä Haaparantaa oli erään kauppiaan kotona otettu viime yönä viisikymmentä sadan kilon ruisjauhosäkkiä takavarikkoon.

„Konstikos oli tullimiesten tehdä peslaaki, koko yön olivat heinäsuovan takana nähneet, kun kuormia vietiin poikki ja makasiiniin tyhjennettiin. Aamulla menivät ja tekivät peslaakin“, lopetti hän ja näytti ole-

van hyvillään, että niin oli käynyt.

Mutta Santeriin ei näyttänyt vaikuttavan. Mutta kun patruuni alkoi laverrella, että tietää sen, kun on niin tyhmiä poikki kuljettajia, etteivät mitään hoksaa, niin kummako on, että saavat peslaakin, ärähti Santeri:

„Taitaa olla huono muillakin poikki tuoda“.

Ja hän sanoi sen sillä äänellä, että patruuni hyvin ymmärsi tarkoituksen.

Hän jäi suu auki töllistämään Santeria, oli kysyvän näkösenä.

„Ellei Ruhmulaista saada joukkoon niin ei taida olla hyvä liikkua“, tiuskasi Santeri patruunille.

Patruuni oli sykyä, kun kuuli, että oli ollut Ruhmulaisen syytä, että kaksi lastia voita saatiin peslaakiin, potkinut Ruhmulaisen ulos ja haukkunut. Siitä asti ei Ruhmulainen ollut missään hommassa.

„Rämä-Heikille oli uhannut ruveta tullimiesten kätyriksi ja vannonut, ettei rikastu patruuni tänä talvena. Tänä aamuna on Heikki Ruhmulaista puhutellut Saviperän rannassa“, selvitti Santeri kun näytti, ettei patruuni ymmärtänyt asiaa.

„Jaha . . . vai niin. Mutta semmonen lorvi! Hänen

syynsä hän oli, että meiltä meni kaksi lastia voita. Potkut minä annan semmoselle jääkille vieläkin“.

„Potkut! Jaa . . . on tuokoon sitten jauhot poikki kuka tahansa. Minä en koske“.

Santeri nousi ja näytti, että aikoo lähteä.

Mutta patruunille tuli hätä. Ruhmulainen oli lepyttävä. Lupasi antaa hevosen samoin kuin Rämä-Heikillekin. Huomenna saisi jo käydä noutamassa.

„Sen pitää saada puolelleen. Sitä ei tiedä mitä semmonen vanha hunsvotti hoksaa . . . voipi isotkin vahingot saattaa“.

„Wissi se vain on, ette’ei yhtään säkkiä yli tuoda, jos Ruhmulainen tullimiesten puolelle alkaa. Ja alkaa se, jollei sitä lahjo, niin oli uhannut. Onpa se mennä talvena näkynyt kuinka Noolperille kävi, kun suututti Wintturin Pekan. Pekka ilmoitti kaikki tullimiehille ja saivat monen tuhannen kruunun vahingon Noolperille“.

„Niinpä kyllä. En minä sitä ajatellut. Waan mene sinä nyt. . . mene ja vie hyviä ryyppyjä sano, että hevosen saapi. Eiköhän tuo lepy“.

„Leppy se, kun minä puhuttelen“

Patruuni ja Santeri siirtyivät toiseen huoneeseen

puhelemaan. Toimitti pöydän patruuni punaseksi ja ryypätenessään he haastelivat ja tuumailivat asiois-taan. Oli Santeri miettinyt taas monenlaisia keinoja, joilla aikoi petkuttaa tullihurtia. Ilmotti niitä patruu-nillekin ja viisaina ja somina patruuni ne piti. Sanoi Santeri patruunille, ettei toiste haukkua eikä reuha-ta Ruhmulaiselle, parasta oli pitää kaikki kavaltajat mielissä. Ne voivat toimittaa paljon pahaa jos tahto-vat.

Kyllä patruunikin sen ymmärsi, vaan kiivaan luontonen kun oli, niin pian suuttui.

Sovinnossa ja hienossa humalassa erkanivat

Seuraavana päivänä viitotettiin Pilkkatiehen kak-si uutta tietä Suomen puolelta, toinen yleemmäksi Wii-nikkaa Kujalan rantaan ja toinen alemmaksi, Savilah-delle. Alimmainen tie kulki saaren yli ja nousi maalle Ruotsin puolelle siinä kohden, jossa tullimiehet syk-syllä kaksi lastia voita ottivat takavarikkoon. Wiitot-taminen oli käynyt niin näppärästi, etteivät olleet ih-miset huomanneet, ennenkun viitat olivat jo pysty-tetyt. Mutta hyvin se arvattiin, että Wiinikan Sante-rin konsteja se oli. Pahempi oli tullimiesten vartioita

kolmea kuin yhtä tietä ja kummailtiin, että kaikkia se Santeri hoksaakin“.

Näkivät sen tullimiehetkin, mutta eivät olleet milläänkään. Heidän tulikin nyt olla valppaampia kuin koskaan ennen. Sillä kavaltajilla oli mainio liikkua. Kun joki oli yhtenä ainoana sileänä kenttänä, saattoi ajaa mistä tahtoi ja nousta maalle mistä sopi. Kovat pakkaset olivat nivatkin kytkeneet, ettei ollut niistäkään pelkoa. Ja vähä väliä olivat kavaltajat ja tullimiehet perä vilkkasilla jäällä. Mutta aina pääsivät edelliset pakenemaan Suomen puolelle kuormineen. Tullimiehet odottivatkin lumipyryä, toivoivat että tuiskuaisi lunta, ettei kavaltajilla olisi niin helppo liikkua.

Pitkin jokivartta kulki sanomia ja huhuja kuinka siellä ja siellä oli onnistunut kavaltaminen. Kuului, että välistä olivat olleet tullimiehet aivan kantapäillä, mutta aina oli kavaltaja päässyt pakenemaan ja eripaikasta vienyt kuormansa poikki.

Wiinikan Santerikin oli kovissa valmistuspuuhissa ja harvoin hän nähtiin kotosalla.

Santeri oli käynyt sovittamassa Ruhmulaisen, patruuni oli antanut hevosen ja kovissa touhuissa oltiin.

Mutta paljon ei oltu uskallettu kavaltaa. Santeri oli saanut Tirkka-räätäliltä tietää, että tullimiehet olivat kuulleet Ruhmulaisen ja patruunin keskisen riidan ja että Ruhmulainen oli aikonut kostaa patruunille, ruveten tullimiehille kätyriksi. Ruhmulaiselta hän siten kuuli, että Saalkreeni oli häntä jo houkutellut.

Santeri toimitti eräänä iltana Ruhmulaisen tullimiesten luo, neuvoi miten sanoa, miten menetellä, että uskoisivat.

„Ja jos et takasin tule, niin olkoon se merkki, että tulevana yönä koetamme“, päätti Santeri.

„Niin olkoon. Ei muuta kun antakaa mennä vaan“, sanoi Ruhmulainen.

Ilta hämärässä Ruhmulainen lähti tullimiesten asunnolle.

Santeri hommasi kaikki valmiiksi. Hän kävi kyläl-tä lisää miehiä ja hevosia, että karttui kymmenen yh-teen. Rämä-Heikki oli hevosineen joukossa ja Ruhmu-laisen hevosta ajoi Santeri itse. Joka kuormaan pan-tiin kahdeksan säkkiä ja yön tullen olivat kaikki kuor-mat valmiina.

Ja Ruhmulaista ei kuulunut takasin. Santeri päätti yrittää.

Tullimiehet eivät epäilleet petosta, uskoivat mitä Ruhmulainen kertoi, mutta vakuudeksi ottivat Ruhmulaisen mukaansa vahtimaan. Ja Saalkreeni uhkaili Ruhmulaista, revolveri kädessä, että jos mies pettää aikoo, jos ei kuormia tuoda niin. . . läpi heti ampuvat ja hautaavat ruumiin jään alle.

„Wissi on, että aikoivat tuoda, ainakin kymmenen kuormaa“, vakuutti Rahmulainen.

„Mistä sinä sen tiedät?“ kysyi Saalkreeni.

„Kuulinhan minä kujalla, kun Santeri ääneensä Rämä-Heikille sanoi. Silloin minäkin päätin kostaa sekä Santerille että patruunille“.

„Kuulitko muuta?“

„Selvään kuulin, kun Santeri Rämä-Heikkiä neuvoi lähtemään tänne teidän asunnollenne. . . viekotelemaan teitä peräänsä. Aijottiin valjastaa Wiinikan juoksija ruuna ja panna lunta kuormaksi. . . niinkuin mennä talvenakin“.

Ruhmulainen valehteli niinkuin Santeri oli neuvonut.

Asia näytti tullimiesten mielestä hyvin uskottavalle. Tiesivät patruunin Ruhmulaiselle suuttuneen ja olivat kuulleet Ruhmulaisen uhkaukset. Mutta eivät

olleet vielä sitä saaneet tietää, että Santeri oli hänet lepyttänyt ja patruuni hevosen antanut.

Myöhän illalla he lähtivät liikkeelle ja varustivat aseita mukaan. Ruhmulaisen neuvon mukaan menivät he sille tielle, joka nousi maalle alemmaksi Pilkkatietä ja kulki saaren yli Suomen puolelle Savilahdelle.

Saalkreeni alkoi vielä epäilemään, että oli taas Santerin konsteja, joilla tahtoi eksyttää pois sieltä, josta aikoi kavaltaa. Ankaralla äänellä ja näyttäen revolveria Ruhmulaisen silmään edessä hän sanoi:

„Jos sinä lurjus valehtelet, niin tuosta saat. Laki ei syytä meitä, semmosen hunsvotin kuin sinä, saamme ampua milloin hyvänsä. Eläkä luulekaan, että livahat tiehesi, ennenkun näemme, onko totta mitä olet puhunut“.

Warmuudeksi etti hän Ruhmulaisen puukonkin tupesta, ettei Ruhmulainen kykenisi mitään vastarintaa tekemään.

Ruhmulainen muisti Santerin neuvot ja esitteli:

„Tuolla saarella, tuon ison heinäsuovan takana on paras piiloontua. Sieltä näkee kun menevät sivu ja sittenhän on teillä helppo mennä tekemään peslaaki Pilkkatiehen. Saattekin semmosen peslaakin, et-

tä tuntuukin! Jos kaikki tulevat, niin kahdeksankymmentä sakkia. On kai nisujauhojakin joukossa“.

He tulivat saareen, poikkesivät tieltä ja asettuivat pitkäkseen heinäsuovan kylkeen. Oli pakkas-yö ja kuun pohja, mutta revontulet leimusivat keskellä taivasta, välisti valaisten koko seudun ja korkeat vaarat joen molemmilla rannoilla. Kun syttyivät pohjosella kalpean kellertävinä niin äkkiä levisivät keskitaivaalle ja leimusivat sen tummaa pohjaa vasten kummallisissa värivaihtoissa. Ja kuului taivaalta kuin hiljaista sähinää, kun taivaan rannasta toiseen leimusivat.

„Komeasti palavat taivaan valkeat“, ihaili Ruhmulainen.

„Niin tekevät! Mutta eipä sieltä kuulu mitään“, muistuttivat tullimiehet.

„Eihän ole yö vielä puolessakaan“.

Saalkreeni katsoi kelloansa, mutta samassa kuuliivat lumen narisevan ja jään kumisevan. Ääni kuului Suomen puolelta, Savilahdelta päin. He paneusivat pitkäkseen suovan suojaan ja komensivat Ruhmulaisen tekemään samoin.

Kuului jo kavioiden kapsetta ja hetken kuluttua ajoi hevonen kuormineen täyttä laukkaa sivu. Ja vä-

hän päästä toinen, kolmas ja neljäs. He näkivät selvään että kuormana oli jauhosäkkiä.

„Nähkääs nyt . . . valehtelinko? Mutta elkää pitäkö kiirettä, vielä niitä tulee . . . tuolta jo kuuluu“, kuiskaili Ruhmulainen.

Saalkreeni yritti jo lähtemään, mutta toiset pidätivät.

„Saamme enempi yht’aikaa. Ajattele mikä saalis, mikä pitkä nenä ja pettymys“, iloitsi Pessuliini.

Samalla siitä taas laukkaa ajaen meni sivu kuusi hevosta kuormineen, tullimiehet olivat tuntevinaan Wiinikan Santerin äänen.

„Nyt lähdemme, nyt lähdemme. Peslaakiin kaikki“, huusivat he yhteen ääneen hyvillään.

Ruhmulainen, tehden äänensä surkeaksi, rukoili:

„Antakaa nyt vähä minulle vaivoista! Jos Santeri saapi tietää, niin tappaa minut eli ajaa torpasta pois. Elkää hyvät ihmiset vaan virkkako mitään“.

Saalkreeni ojenti hänelle setelin ja hyvillään virkkoi:

„Emme me sinua ilmaise“.

Ruhmulainen lähti juosta vilistämään Suomen puolelle.

Tullimiehet oikosivat suoraan jäätä Pilkkatiehen. Juoksua panivat, minkä jaksoivat ja luulivat ehtivänsä Pilkkatien pihaan, kun kavaltajat parhaallaan ovat kuormia purkamassa. Ja täyttätavia juoksivat rantakivikon poikki ja vilkasivat vauhdilla kujasta pihaan saaloen ja hengittäen kuin porot.

Mutta pihalla ei näkynyt, ei kuulunut mitään. Ei hiiskausta missään. Hädissään ja saaliin himoisina juoksivat he makasiinin taitse navetan päähän, tallin takaa taas pihaan ja halkohuoneeseen, jonka ovet olivat jääneet auki. Mutta ei mitään näkynyt.

Kavaltajat eivät olleet saapuneetkaan Pilkkatiehen. Se oli selvää. He eivät mitenkään olisi ehtineet kuormia purkaa. Tuskin viimeiset olisivat pihaankaan ennättäneet.

Mutta mihinkä olivat he kuormineen ajaneet? Mennä talvena olivat tullimiehet kerran huomanneet, että eräässä heinäladossa ylempänä Pilkkatietä oli ollut jauhoja. Jos olisivat siihen latoon vieneet? Mutta kuka tiesi, jos olivatkin kääntyneet alaspäin? Taikka jos ajoivat johonkin piiloon?

Epätoivosena seisoivat he pihalla, eivät tienneet mihinpäin lähteä. Koettivat kuunnella ja olivat kuu-

levinaan ylempää tieltä liikettä.

Sinne mennään talviselle ladolle päättivät lähteä.

Juoksua menivät, hikipäässä. Mutta ei mitään la-dossakaan. Heiniä oli täynnä kattoa myöten, eikä yhtään jälkeä näkynyt. Noituen ja vihassa juoksivat he takasin Pilkkatiehen ja läpi pihan jäisin Savilahdelta tulevalle tielle. Koettivat seurata jälkiä maantiehen, lyhdyn valossa, joka Saalkreenilla aina öillä oli matkassaan. Selvästi erottikin verekset jäljet maantiehen asti, mutta siinä sekaantuivat. Ei edes saanut selvää mihinpäin olivat kääntyneet, olivatko menneet ylös-vai alaspäin.

„Sittenkin minä uskon, että Rahmulainen petti meidät. Wiinikan toimia kaikki“, puhkesi Saalkreeni vimmassaan sanomaan.

Muuan rahdista palaava mies ajoi ylhäältä päin, loikoen pitkänään reessä. Epäillen häntäkin kaval-tajaksi, pysäyttivät he hevosen ja Saalkreeni veti lyhdyn miehen silmille. Waan ei ollut kun Ruotsin puolen miehiä, eikä sanonut mitään nähneensä, eikä kuulleensa.

Epätoivoisina jäivät he seisomaan tiehaaraan ja noituivat vihoissaan.

VI.

Wiinikan Santerin kotoelämä oli alusta asti ollut rauhatonta, sillä usein sanottiin emännän itkevän ja tettiin yhtä ja toista kertoa. Mutta näinä viime vuosina oli kokonaan levotonta. Santeri melkein joka päivä oli hienossa humalassa ja aina onnistuneiden kavalluksien kunniaksi juotiin päiväkaudet, välisti mieskymmenen joukossa. Toisinaan juomingit päättyivät tappelulla. Santeri päihtyneitä yllytti ja nauraa virnisteli kun kurjat sai oikein mellastamaan. Ja kun viinasta ja konjakista ei ollut puutetta, sitä kun Pilkkatiestä sai, minkä ilkesi ostaa, kokoontui kylältä muitakin juoppoja Wiinikkaan. Toisinaan ei Samuliini antanutkaan. Mutta ei silti hätää. Ruotsin puolella oli salakapakoita muuallakin, joka kauppiaassa melkein. Ja mökeissäkin taival paikoissa.

Ei loppunut viina.

Pörhölän vanha vaari kävi usein Wiinikassa. Kun naapuri oli, niin pistäysi pakisemassa. Surkutellen hän mainitsi nykyisen polven elämää. Juodaan ja tappellaan ja tullia kavalletaan. Usein hän Santeria va-

rotteli, kun kuuli, että taas oli tapeltu tullimiehiä vastaan, tapeltu ja ammattu. Koetti vaari siitäkin juokaleitten suojelemisesta sanoa.

„Mitä sinä niiden tähän annat juomaan kokoon-tua ja mellastamaan. Menköön kukin kotiaan mellas-tamaan, ja pellolle, eivät tule toista kertaa“, neuvoi vaari.

Ja Pilkkatien patruunille kantoi vaari vihaa mo-nen muun kanssa. Sieltä se pahuus tuli, sieltä viina tulvasi, sieltä ja monesta muusta salakapakasta. Ei-vät menesty sillä lailla kootut rikkaudet, ei ole viinal-la voitetuilla rahoilla onnea. Sen saavat nähdä. Eikä menesty Wiinikan Santerimaan, aika näyttää senkin.

Niin vaari usein Santerille itselleenkin sanoi. Waan Santeri ei ollut millänsäkään. Sitä samaahan ne ho-kivat koko kylällä, ei hänestä yksin, vaan monesta muusta miehestä jotka uskalsivat hännätä tullihurt-tia.

Aamulla oli jo tietona edellisen yön onnistunut yritys. Ruhmulainen oli laverrellut ympäri kylää, mutta sitä ei toki ollut ilmaissut, mihin jauhosäkit oli piilotettu. Santeri oli kaikille sanonut, ettei missään

tapauksessa virketä mitään.

Santeri vielä venyi vuoteellaan, kohmelossa ja väsyneenä, kun Pörhölän vaari astui sisälle. Ukko oli kalpeana vihasta, ettei puhe tahtonut käydä. Santeri oli viekotellut Hermanninkin, vaarin alaikäsen pojan matkaansa. Hermannin oli yöllä ottanut hevosen, ukon tietämättä. Aamuyöllä vasta palannut, hevonen märkänä ja Hermannin viinapäissä, ettei saanut hevosta valjaista.

„Kun et itse malta olla roistoilematta, niin elä viettele lapsia samaan kadotukseen, onneton. Kaikki nämä sinulla ovat edessäsi. Jos ei ennen niin tuomiolla. Koko kylän nuoret sinä pilaat vehkeilläsi ja viinalla houkuttelet“, puhui ukko hirvittävällä äänellä.

Hän huusi Jumalan kosta ja näytti joutuneen pois entisestä maltillisesta mielestään.

Pian Santerikin virkosi kohmelostaan. Koetti lyödä leikiksi koko asian ja nauraen sanoi:

„No, no, kovin kovanapa naapuri nyt taloon tulee. Istukaa, pankaa piippuun“.

Mutta ukko kauhistui yhä enemmän ja meuhkasi, että seinät tärisivät.

„Hyvin ne tietävät, miksi sinä täällä juotat ketä hy-

vänsä. . . Et' sitä ilman tee. Kaikilta, joilla rahaa on, katoaa tässä talossa aina kukkaro, kun humalassaan retkahtavat nukkumaan“.

Santeria alkoivat jo ukon puheet pistellä vihaksi, vaan tiesi ja tunsu ukon jo entisestään. Ei maksanut vaivaa ruveta vastaan panemaan. Yhä enemmän ukko siitä ärtyi. Paras keino, kun ei mitään puhunut. Santeri makaili vaan ja koetti näyttää katuvaiselle. Waan ei sekään tällä kerralla auttanut.

„Etkö häpeä ja ajattele omia lapsiasi? Mikä niistä tämmösessä elämässä tulee? Etkö vastaa?“

„Wastaanhan minä. Malttakaa nyt vähä naapuri kulta“.

Santerin suupielissä näkyi tuo omituinen hymy ja silmät alkoivat kiilumaan. Wimmastuneena iski vaari nyrkkiä pöytään ja lähti, räiväten oven kiini, että paukkui.

Santeri hymyili itsekseen ja tuumasi:

„Senkin äijää, kun on huomannut Hermannin olleen poissa. Ei ennen ole hoksannut, vaikka mennä talvenakin oli Hermannin monta kertaa“.

Emäntäkin tuli itku silmin sisälle. Mutta Santeri arvasi, mistä tulisi kysymys ja komensi emännän pois

ennenkuin ehti mitään puhua.

„Tässä nyt ruveta kaikkien saarnoja kuuntelemaan koko päiväksi“, höpisi hän ja nousi ylös.

Hän otti hyvät aamu ryypyt ja lähti talon töitä tarkastelemaan.

Hän oli ottanut kaksi kulkevaa etelän miestä työhönsä, sai halvalla ja niitä sopi pitää kavalluksessa kumppanina. Ja näkyivät olevan hyviä työmiehiä. Antoi heillekin usein aamu ryypyt. Mutta hän epäili heidän rehellisyyttään ja piti miehet kovissa kourissa.

Eikä hän talontöitään laiminlyönyt, vaan toimitti ne hyvin ja oikeaan aikaan. Hän tahtoi näyttää, että hän silti pystyi pitämään talonsa kunnossa, ja vaikka hän muuta hommaili ja vaikka välisti ryypättiin, että kylällä mainoivat.

Wasta iltapuoleen hän lähti Pilkkatiehen.

Patruuni oli ollut koko yön ja päivän kuin tulisilla hiilillä. Hän ei ollut saanut tietää, miten oli lopussa käynyt. Mutta Santerin määräyksen mukaan oli tehty. Koko talon väki toimitettiin aikaseen yöpuulle ja tulta ei saanut missään näkyä. Muut nukkuivat, paitse patruuni. Hän oli yöllä nähnyt tullimiesten alasesta ku-

jasta juoksevan pihaan, kiertävän taloa moneen kertaan ja sitten juoksevan ylöspäin. Ja taas vähän ajan perästä takasin läpi pihan alaspäin. . .

Santerin naamasta patruuni näki, että hyvin oli käynyt.

Santeri kertoi että he olivat, niinkuin puhe oli ollut, ajaneet kyläläisten heinätietä ja poikenneet Heiskasen heinäladolle, joka oli tyhjä ja melkein pensaiden peitossa, niityn laidassa. Santeri oli edeltäpäin käynyt tien ja paikan katsomassa. Kun olivat säkit laatoon saaneet ajoivat alaspäin ja vasta Myrskylän kohdalta kääntivät Suomen puolelle ja kukin meni kotiaan. . .

Hyvin oli onnistuttu. Tullimiehet olivat uskoneet Ruhmulaista ja asettuneet vahtiin saareen, heinäsuovan taakse. Kaikki oli käynyt niinkuin Santeri oli edeltäpäin ajatellutkin käyväksi.

„Jo vain, hyvin tähän asti. Mutta nyt tulee kysymys, millä ja koska uskallamme jauhot tuoda pois Heiskasen ladosta. Jos he ne sieltä löytävät niin ottavat kaikki. Se on vissi se. Saalkreeni oli tänä aamuna Joonalle noitunut, että he kyllä hyvin ymmärtävät, etteivät säkit kaukana ole. Olivat uhanneet vahtia. Ja

koko päivä ovat tässä kierrelleet. Herratunaika, kun saisi ne sieltä pois. Waan milloin uskaltaisi yrittää?“ Patruuni näytti levottomalta ja Santerista näytti, ettei ollut tyytyväinen sittenkään vaikka niin hyvin oli onnistuttu.

„Kyllä ne lopulta väsyvät öillä vahtimasta, silloin pitää olla matkassa ja ajaa jauhot kotia“, neuvoi Santeri.

Santeri nokkautui heti patruunille. Hän oli usein hävitön suustaan ja haukkui patruunin suvut ja synnyt.

„Kun tietänet, niin miks’et tulleet itse joukkoon? Wasa?“

Samuliinin rautalanka viiksien alta näkyi omituinen hymy ja salaa iski hän Santerille silmää, että kiusaa, kiusaa patruunia.

Waan niin kävi nytkin samoinkuin ennenkin, että patruuni joutui rukouskirjaan, toimitti hyvät juotavat ja siirtyivät Santerin kanssa toiseen huoneeseen juomaan ja tekemään laskua Santerin saatavasta.

„Siinä on semmonen pari, ettei taida toista löytyä“, ajatteli Samuliini heidän poistuttuaan.

Mainio keli jäällä oli loppunut, oli tuiskunnut monta päivää ja yötä ja kinostanut kujat ja kartanot täyteen. Joellakin oli hevoselle vatsaan asti, kun viimein taivas seestyi ja lumen tulo herkesi.

Jauhosäkit olivat vieläkin Heiskaisen heinäladossa. Santeri oli yötä päivää Pilkkatiessä ja koetti kaikkia keinojansa. Mutta tullimiehet vahtailivat ympäristöllä yötä päivää hekin, vuorotellen. Hiihtelivät läpi pihan ylös ja alaspäin. Eivät hetkeksikään jättäneet vahtimista. Aina toinen, levännyt mies tuli sijaan, kun toinen poistui. Patruuni noitui, sytytteli lakkaamatta piippuaan ja käveli kaha käteen konttorissa. Wälisti vaan jouti istahtamaan ja silmäämään Wiinikan rantaan pitkin viitotettua tietä.

Santeri vei Tirkan tuvalle konjakkia, pyysi Tirkkaa avuksi. Tirkka koetti parastaan. Tullimiehet kyllä kävivät, joivat melkolailla, mutta poistuivat parhaalla aikaa ja läksivät hiihtelemään. Eivät uskaltaneet juoda sikahumalaan. He epäilivät, että Tirkka oli liitossa patruunin ja Santerin kanssa, ymmärsivät, että sieltä tulivat „tinakaulat“. Ja Saalkreeni oli kovasti varottanut, ettei Tirkan kanssa ruveta mihinkään hommaan.

Eräänä iltana Pessuliini, Kruuki ja Erliini aina-

kin humaltuivat ja viipyivät tavallista enemmän aikaa Tirkan tuvalla. Saalkreeni oli ikään mennyt vahtimasta. Santeri ja Iso-Joonas ehtivät suurimmassa hädässä noutamaan muutaman kuorman. Mutta vähälä oli, etteivät tullimiehet huomanneet.

Mutta sitten taas vartioivat, ettei ollut yrittämistäkään saada jauhosäkkiä Heiskaisen ladosta.

Kaikki kolme Pilkkatiehen tulevaa tietä oli Santeri ajanut pyryn perästä auki, että näytti että kaikkia oli yhtä paljon kuljettu. Ruhmulainen ja Rämä-Heikki olivat ajaneet kutakin tietä vuoroon, toista menneet toista tulleet ja taas kolmatta palanneet. Wälisti he kierroksillaan uskalsivat ottaa jauhosäkinkin reslan pohjalle, mutta enimmäkseen he tyhjänä ajelivat.

Mutta kun kiire oli ja tupakkia tarvittiin, yrittivät he isommalta.

Heidän olikin onnistunut monena yönä viedä tupakkakuormia poikki, vaikka tullimiehet tiettiin vaanivan ympäristöllä. Jauhosäkit oli Santerin neuvon mukaan jätetty toistaiseksi Heiskaisen heinälatoon, kun näytti ettei niitä kuitenkaan suuretta vaaratta voinut sieltä kuljettaa. Sitä vastoin koettivat Wiinikasta kavaltaa. He kulkivat milloin mitäkin tietä, ek-

syttääksensä tullimiehiä. Ja onnistuivat mainiosti.

Tullimiehet koettivat parastaan puolestaan, mutta ei ollut helppoa kolmea eri tietä pitää silmällä yötä päivää.

Mutta viimein keksi Saalkreeni vikkelän konstin. He levittivät huhuja, että lähtevät alemmaksi vahtiin ja nähtiinkin heidän ajavan alaspäin eräänä päivänä. Iso-Joonas pantiin tielle vahtiin, että näkisi palaavatko takasin. Mutta eivät palanneet.

Kun ilta pimeni läksivät Ruhmulainen ja Rämä-Heikki viemään poikki tupakkakuormia. Kummallakin oli neljä tupakka mattoa ja luulivat, että nyt vasta veteleekin. Santeri puuhasi kotonaan kuormia matkaan ja patruuni tyytyväisenä käveli ja poltteli. Koko yö ajottiin puuhata. Iso-Joonas oli tiellä tullimiehiä vahtimassa ja Matti seisoj valmiina makasiinin rappusilla auttamaan kavaltajain kuormia sisälle.

Ja Ruhmulainen ja Heikki läksivät iloisesti Wiinikan pihalta, hiukan humalassa kumpikin, ja ajoivat aika vauhtia myötälettä joelle . . .

Ehtivät juuri lähelle Pilkkatien rantaa ja tarkastelevat ympärilleen. Waan ei mitään näkynyt. Walkonen lumi vaan pohotti . . .

Mutta samassa kuin jään alta, aivan tien vierestä nousi neljä miestä ja tarttuivat hevosiin kiini. Ruhmulainen koetti piiskallaan huitoa, mutta sai kovan kolauksen päähänsä, että pyörtyneenä retkahti reestä tien viereen. Mutta Rämä-Heikki teki kovaa vastarintaa neljää tullimiestä vastaan ja löi kun riivattu. Mutta kun ei ollut mitään asetta täytyi hänen väistyä ja tullimiehet karkasivat vimmatusti hänen kimppuunsa. He painoivat pään kinokseen ja potkivat luntta päälle. . .

Ja samassa riensivät rekeen ja lähtivät täyttä laukkaa, piiskoilla hevosia hakaten, ajamaan. Heidän täytyi ajaa Pilkkatien pihan läpi, kun tie siitä vei eikä ollut kuorman kanssa helppo ummelle lähteä. Ja kiljasten kerran he laukaten ajoivat pihan poikki suoraan maantielle ja kääntivät alaspäin.

Patruuni kuuli kiljumisen. Aavistaen paha, hän juoksi pihalle ja kuuli, kun tullimiehet kääntivät alaspäin maantietä, laukkaa ajaen. Hän alkoi hätäilemään, mikä oli tämä ajaminen? mikä oli kiljuminen? Oliko hätää?

Matti oli tuntenut: Ruhmulaisen ja Rämä-Heikin olivat hevoset ja tupakka mattoja oli kuormana. Pes-

laakin olivat tehneet.

Patruuni hengitti ja saaloi, noitui ja hätäili.

„Missä Joonas, joka tiellä on ollut vahtaamassa? Miten tämä on mahdollista? Sinäkin lorvi!“

Rämä-Heikki juoksi täyttä ravia pihaan, noituen ja itkujaan pidätellen: „Kaikki veivät. . .“

„Te lurjukset ja pöllöt. Herratunaika. . . kaksi kuor-
maa tupakkaa ja kaksi hevosta. . . kaksi tuhatta kruu-
nua kuitenkin. . . Ulos pihasta sinä hunsvotti ja kanal-
ja. . . ja pois talosta Iso-Joonaskin. . . husti siinä. . . kas
tuosta saat“.

Patruuni yritti Rämä-Heikkiä potkasemaan, vaan ei osannutkaan. Samuliinikin oli tullut portaille ja nauraa virnisteli, kun patruuni hätäili kuin henki me-
nossa.

Wihoissaan tarttui patruuni luutaan, joka sattui olemaan porrasten päässä ja tavotteli sillä Heikkiä. . .

Ruhmulainenkin oli tointunut ja tuli pihaan.

„Sinä toinen lorvi. . .“

Ja patruuni tavotteli Ruhmulaistakin. Mutta tämä-
pä ei antanutkaan patruunin itsekseen reuhata, vaan tarttui luudan varteen kiini ja arveli:

„Alappas asettumaan“.

Tuli Iso-Joonaskin tieltä vahtaamasta ja täyttä kurkkua alkoi selvittämään, etteivät tullimiehet ole sitä tietä kulkeneet, ovat kiertäneet, Suomen puolelta . . .

„Ja niinkuin jään alta nousivat“, vakuuttivat Ruhmulainen ja Rämä-Heikki ja vannoivat, että pois he ryöstävät sekä hevoset että kuormat.

„Jaa . . . saatte maksaa sekä hevoset että kuormat“, uhkaili patruuni.

Siinä sitten kahden puolen koetettiin asiaa selvittää ja lauhtuneempina patruunikin meni konttooriin.

VII.

Jo samana iltana varustausivat Ruhmulainen ja Rämä-Heikki ryöstämään hevosiaan ja kuormia tullimiehiltä pois. Wiinikan Santeri lupasi lähteä asiaa johtamaan ja Pilkkatien Iso-Joonas lähti kyytiin isolla orhilla.

Santeri oli käynyt vakoilemassa ennenkun lähtivät matkaan. Oli saanut selville, että Pessuliini ja Kruuki olivat kuormia lähteneet viemään Haaparanalle tullikamariin, Saalkreeni ja Erliini jääneet rajalle vahtiin. Oli senkin kuullut, ettei heillä ollut muita miehiä matkassaan.

Pilkkatien pihalta lähtivät, neljä miestä istuen pitkässä rislassa ja patruunin iso orhi valjaissa. Ruhmulaisella ja Rämä-Heikillä ei ollut muuta asetta kuin heinähanko kummallakin, Joonalla pitkä piiska ja Santerilla revolveri. Joonas istui kuskina, toiset herrana perässä. Semmonen oli puhe ja määrä, että kun saavuttavat tullimiehet, niin jos eivät hyvällä jätä takasin, lyödään niin kauvan, että antavat, vaikka henki menköön.

Ja hyvissä toiveissa ajoivat. Iso orhi juosta vihmoi vinhaa kyytiä ja miehet luontoaan koventaakseen ryyppäsivät konjakkia.

Pimeä oli ja myöhänen jo.

Santeri oli koko talven koettanut välttää tullimiehiä. Ainä siitä asti, kun he syksyllä ampuivat lakin läpi, oli häneen mennyt pelko, että jos sattuisivat osamaan. Siksi oli hän koettanut kahakoita välttää ja poistui piiloon, kun näki tappelun tulevan. Kehno oli hän ruumiin voimilta, mutta ei olisi luonto nousnut vastaan, jos vaikka koska olisi saanut lähettää kuulan suoraan toisen sydämeen. Mutta omaa henkeään pelkäsi. Ja nytkään ei olisi lähtenyt mukaan, mutta kun arvasi hyvin, että uskottaisiin hänet pelkuriksi, lähti. Mutta päätti olla varovainen ja muuttaa ääntään, etteivät tullimiehet tuntisi häntä. Ja ei ryyppännytkään paljoa, vaikka joka kerta kuin toisetkin käytti pullon torvea suullaan. . .

Hän vaipui mietteisiinsä, vaikka toiset puhelivat. Ruhmulainen jo luuli Santerin nukkuneen, huusi:

„Elä nuku. . . kohta ollaan jo Jaftissa“.

Santeri nosti päätään ja käski kaikkien olla hiljempaan ja Joonalle että antaa hevosen kävellä.

He olivat tulleet lähelle Jafettia, keskievearia. Ovat Ruotsin puolen keskievearit mainioita majataloja. Ruokaa kun pyytää niin saapi viinaa ja olutta jatkoksi niin paljon kuin mieli tekee. Usein tullimiehetkin matkoillaan poikkesivat, Jaafettiin syömään: pääsivät samalla hyviin tunteisiin ja hujutuulelle. Tiesi Santeri, että varsinkin peslaakin saatuaan, lystäilivät kelpoilaila. . . .

Hänelle juolahti mieleen, että ehkä ovat jo mennessään poikenneet Jaafettiin? Ei olisi ollenkaan kummaa: Pessuliini ja Kruuki olivat siksi persoja viinalle. Ja kun Saalkreeni ei ollut matkassa, niin. . . .

Tiehaarassa käski hän Joonaan pysähyttää hevosen. Nousi reestä ja sanoi olevan asiaa keskieveariin. Käski odottaa ja puhua hiljaa sillä aikaa kun hän käväsee talossa.

„Mitähän sillä on mielessä“, arvelivat toiset, eivätkä ollenkaan hoksanneet Santerin tuumia.

Santeri hiipi hiljaa pihaan ja näki kaksi hevosta navetan seinällä seisomassa, heiniä purra nauskuttaen. . . Hän oli arvannut oikein: siinä olivat Ruhmulaisen ja Rämä-Heikin hevoset ja samat kuormat, jotka vasta olivat takavarikkoon ottaneet. . . .

Hän hiipi nurkan taakse, kierti navetan ympäri ja tuli toisesta kujasta pihaan taas. Siitä seinän vierestä pytingin luo ja pääsi vierashuoneiden akkunalle. . . Hän vilkasi sisälle ja näki Pessuliinin ja Kruukin olevan syönte hommassa ja ottelevan ruoka ryyppyjä. . . Talossa oli jo pantu levolle, ei näkynyt tulta pirstistä, eikä yhtään ihmistä liikkeellä. . .

Nyt piti yrittää, jos yrittää. . .

Mutta itse hän ei uskalla. Menkööt Ruhmulainen ja Rämä-Heikki, heidän oli asiakin. Hän riensi kiireesti tiehaaraan takaisin jossa toiset odottivat. Kertoi näkemänsä ja neuvoi:

„Menkää pian ja hiljaa. . . katkaskaa marhaminta ja leikatkaa tiu’ut pois ja varoen kääntäkää hevoset. . . alle käännämme orhisi kotiapäin ja otamme tähän kuormaa vähemmäksi kummankin reestä. . . joutukaa“.

Ruhmulainen ja Rämä-Heikki riensivät pihaan. Navetta sijaitsi siten, ettei vierashuoneesta sopinut sitä näkemään. He leikkasivat marhaminnat poikki ja tiu’ut, jotka tullimiehet olivat aisoihin sitoneet, heittivät pihalle. Ruhmulainen liehui kuin helvetissä ja silmänräpäyksessä ehti hän tiukujen remmit katkase-

maan. Ja samalla käänti hevosensa maantielle ja iski piiskalla . . .

Heikki joutui hänkin, vaikkei ehtinyt juuri niin vikkellästi kuin Ruhmulainen . . .

Eikä kuulunut tullimiehistä mitään.

Santeri ja Joonas vartoivat tiellä ja kun Ruhmulainen ehti tielle, vähensivät he orhin rislaan kuormaa. Samoin Heikinkin kuormasta . . .

Kaikki tapahtui vallan vikkellästi ja hetken kuluttua ajoivat he täyttää laukkaa Pilkkatiehen päin. Ori pelästyi piiskain vinkumista ja karkasi edelle, mutta pitkän matkaa pysyi Ruhmulainen kantapäillä, suorien hevostaan pitkällä ruoskalla korviin asti.

„Ajakaa läpi pihan suoraan meille“, huusi Santeri.

Joonas ja Santeri ehtivät ensiksi Pilkkatiehen. Ajoivat suoraan latoon rekineen kaikkineen ja kätkevät tupakki matot heinäin alle. Joonas kerkisi orhin viedä talliin, kun samassa Ruhmulainen ja Rämä-Heikkikin korkuuttivat pihaa läpi suoraan tikkatielle Wiinikkaan päin. Ei kuulunut muuta kun Ruhmulaisen huuto:

„Jo piru vieköön kävikin hyvin“.

Santeri riensi konttooriin, ilmoittamaan patruu-

nille iloista sanomaa. Patruuni seiso i kun puusta pu-donneena. Hän vielä valvoi, vaikka yö oli. Ei saanut unta, kun levoton oli. Kaikki muut nukkuivat.

Santeri sammutti tulen ja patruuni kävi panemassa oven lukkoon. Tullimiehet voivat millä minuutilla hyvänsä olla perässä.

Ja samalla he tulivatkin tulista laukkaa pihaan. Ja oli heillä Saalkreeni kumppanina. Waikka talossa oli pilkkosen pimeä ei Saalkreeni joutanut sitä arvelemaan, vaan kolkutti, löi ovelle kuin riivattu.

Mutta patruuni ja Santeri eivät olleet kuulevi-naankaan, nauroivat vaan Saalkreenin raivolle. Ja päättivät etteivät laske sisään.

Pessuliini ja Kruuki kolkuttivat pirtinovel-le ja huusivat. Sieltä ilmestyikin Joonas, rakoutti vähän porstuan ovea ja heitti sangollisen suolasta märkää nestettä vasten silmiä . . . ja telkesi oven entistä lujem-paan.

„Nyt jos ette pakene, niin saatte toisen sangollisen sakeampaa“, huusi hän.

Synkästi kiroillen he perääntyivät pihalle.

„He ovat jo ehtineet ajaa Suomen puolelle . . . Men-nyttä on! Olette tekin tyhmiä, kun jätätte hevoset ja

kuormat niin kauvaksi vahtaamatta“, ärisi Saalkreeni, kun laskeusi portailta alas.

Mutta toiset vakuuttivat, että he olivat joka viiden minuutin päästä käyneet pihalla katsomassa. Eivät ymmärtäneet missä välissä hevoset olivat ehditty varastaa.

He päättivät asiasta nostaa kysymyksen, poliisitutkinto oli pidettävä. Ehkä oli joku nähnyt kutka varkaat olivat. He itse kyllä tiesivät, vaikk'eivät olleet nähneetkään.

Ja niin täytyi heidän tyhjin käsin poistua Pilkkatien pihalta.

Kun Santeri palasi kotiaan, olivat Ruhmulainen ja Rämä-Heikki vielä siellä. Kuormat olivat he purkaneet liiteriin ja istuivat pirtissä hienossa humalassa. Ruhmulainen hieroi päätään lumella, sanoi kovasti pakottavan. Raskaasti oli Saalkreenin kanki pudonnut päähän.

„Waan vielä minä siitä lyönnistä velkani maksan“, uhkasi hän.

He menivät kolmen Santerin kamariin vasta tapahtuneesta ryöstöstään puhelemaan.

Ennen oli Santeri ollut aina mielissään, kun tullimiehille saatettiin kaikenlaisia kepposia, mutta nyt ei näyttänyt olevan kovinkaan iloisena. Mitä lie asiasta miettinyt ja ehkä tunki jonkunlainen pelontunnekin mieleen.

„Näkyikö ketään liikkeellä...? Tunsiko kukaan teitä, kun Jaafetin pihasta lähditte?“ kysyi hän.

„Ei yhtään ihmistä näkynyt. Nukkumassa olivat kaikki. Hyvin kävi!“

„Se on ankara asia, jos saattavat toteen näyttää, ketä varkaat ovat olleet. Hevoset ne kuitenkin tuntevat. Ne teidän täytyy vaihettaa rahtimiesten kanssa. Niillä hevosilla ei enään uskalla poikki kulkea“.

Miehet kuuntelivat Santerin puhetta kummissaan ja Ruhmulainen arveli:

„Kai niitä vaihetusmiehiä on“.

„Ja pitääkää suunne kiini asiasta“, varotti Santeri lopuksi.

Antoi sitten kummallekin ryyppyä, maksoi palkan ja käski mennä hevosineen sekä tehdä niinkuin hän oli neuvonut.

Hän asettui levolle, vaan unta ei tullut. Kaikellaisia muistui mieleen. Sekin Ruhmulaisen vaimo, joka

vähä väliä kävi itkemässä ja saarnaamassa, että hän viekotteli Ruhmulaista viinalla tullia kavaltamaan. . . Taitaisi olla paras, että erottaisi pois Ruhmulaisen, mieliharmia oli miehestäkin aina vähän päästä ja vaimo uikutti ympäri kylää. . . kuinka minä viettelen. . . ja saatan hänet uudelleen linnaan. . . Itsehän tuo aina tarjoui, kun ei viitsi muutakaan tehdä. Waan olkoon tämä viimeinen kerta. Pysyköön Ruhmulainen akkansa vieressä, kyllä minä apumiehiä saan. Mutta jos tullimiehet saattavat toteen näyttää, että Ruhmulainen ja Rämä-Heikki ovat kuormat ja hevoset Jaafetin pihalta varastaneet. . . silloin taitaa tulla isoontaloon asia kummallekin. . .

Ja Santerin mietteet siirtyivät taas sitä pulmaa selvittämään, että mistä olivat tullimiehet niin äkkiä ilmestyneet Pilkkatien rantaan. „Nousivat niinkuin jään alta“. Mistä helvetistä ne sitten olivat nousseet? Ei kai ne avannossa olleet. Ehkä ne sentään olivat rannalla kumarruksissa, eivätkä heitä pimeässä huomanneet. . .

Yöllä Santeri heräsi vähän päästä, kun uneksi kaikenlaisia joutavuuksia. Wäsyneeltä hän tuntui aamullakin vielä, mutta juotuaan pari vankkaa

puol'kuppia tuntui virkummalta ja hän läksi talon töitä katselemaan. Etelän puolen miehet pilkkoivat turpeita tallitunkiolla ja puhelivat keskenään Ruhmulaisesta ja Rämä-Heikistä. Kuuluivat arvelevan asiaa sinne tänne, mikä oli ollut syynä että palasivat kuormineen takasin Suomen puolelle. Tullimiehet olivat heitä häytytelleet. Ruhmulainenhan oli saanut kovan iskun päähänsä.

Santeri tapansa mukaan asettui kuuntelemaan, että tiesivätkö asian oikeaa menoa. Mutta eivät tunneneet tietävän. Ja hyvillään siitä ilmausi Santeri heidän puheilleen. Määräsi miten tehdä ja kävi sitten pirttiin.

Ruhmulaisen vaimo istui penkillä itkuja puserrel-
len.

„No mikä nyt on?“ kysyi Santeri.

„Missä lie taas mennä yönä juonut ja tapellut. Pää on ajettunut kuin kontti. Kyllä ne siltä viimein hengen ottavat, kun ei hurja herkeä siitä yötyöstä ja juomis-
ta. Siitä olisi hyvä mies vielä tullut, vaan kun joutui tuohon tullinkavallushommaan, niin ei muuta väli-
koinakaan tee kuin juopi“.

„Lappele tiehesi tästä uikuttamasta. Mitä se mi-

nuun kuuluu, vaikka olisi pää vielä konttiakin suurempi“.

„Tehän häntä aina tahdotte kumppaniksi hommiinne . . .“

„Kyllä minusta saapi olla. Ja siirtykää pois torpasta, kyllä torppaan on uusia halukkaita“, sanoi Santeri tiukasti ja pirullisella äänellä.

Waimo ei vastannut enään, vaan yhä enemmän alkoi itkemään.

Emäntä seiso i selin Santeriin, vaan huomasi Santeri, että silmiään pyyhki. Mutta ei tullut Santeri huomanneeksi sitä, että emäntä tänä talvena oli paljon laihtunut ja vanhennut. Hartiatkin olivat koukistuneet.

„Uliskaa nyt yhdessä, että saatte kylliksenne vesistellä“, lohdutti hän vaimoja ja meni hommiinsa.

Iltapäivällä hän läksi Pilkkatiehen. Hän oli levoton menneen yöllisten tapausten vuoksi ja pelkäsi, että asiasta nousee suurempi melu. Selvää oli, etteivät tullimiehet jättäisi niin julkeaa varkautta sikseen, elleivät ensin koettasi saada siitä selvää. Riippui siitä oliko kukaan sattunut Ruhmulaista ja Rämä-Heikkiä

näkemään, kun Jaafetin pihasta lähtivät. Oliko tunnettu heitä? Ei ketään tuttua ollut vastaan sattunut tulemaan ja hänellä, Santerilla, oli sitä paitse ollut lakki silmillä, ettei häntä tunnettu. . .

Tultuaan lähelle Pilkkatien rantaa, alkoi hän katselemaan jälkiä, jotka siihen tien poskeen olivat jääneet tullimiesten ja kavaltajain kahakassa. Tarkasteli ja ihmetteli mistä tullimiehet olivat niin äkkiä ilmestyneet. Potkasi jalallaan, niin ilmestyi valkoinen lakana lumesta. . .

Santerille selvisi asia. Tullimiehet olivat maanneet olivat tien vieressä pitkänään, peittona lakana, ettei lumesta eroittanut. Olivatpa hoksanneet soman keiron. Santeri noitui itsekseen. Hän ei ollut koskaan luullut tullimiehiä niin älykkäiksi. Mutta ehkä heille oli joku neuvonut miten tehdä. Waan eipä ollut sitenkään heidän konstinsa vedelleet. Pois oli kuormat otettu, viety nokan alta, että vilkkoi.

Patruuni oli herttaisen hyvällä tuulella, ei ollut kuulunut mitään pahoja sanomia. Iso-Joonas oli käynyt kylällä vakoilemassa ja kuulemassa. Kovassa hommassa olivat tullimiehet, koettaen saada selvää varkaista. Mutta turhaan. Ei ole kukaan Jaafetissa

nähty, eikä kukaan ole tuntenut heidän olleen liikkeelläkään. Siihen täytyy asia jättää.

„Kuuluu siellä pidetyn poliisitutkintokin, vaan ei ole kukaan asiasta mitään tiennyt. Tahtoisin minä nähdä minkälaisella naamalla he tästä puolen näyt-täytyvät“.

Patruuni nauroi ja tarjosi Santerille hyviä juotavia.

„Semmosta kepposta heille ei ennen ole tehty hö, hö, hö. Woi hitto kun sitä mahtavat nauraa ihmiset, kun kuulevat. Ka, ryyppää hyvin Santeri! Mutta kumma tässä tulee, ellei niitä jauhosäkkejä saada Heiskaisen ladosta. Nyt pitää koettaa tulevana yön. Iso-Joonas on käynyt lähellä latoa hiihtämässä. Siellä kuuluvat olevan ladossa. Eikä yhtään jälkeä näy sinnepäinkään. Heillä ei ole aavistustakaan missä jauhot ovat. Skool sitten!“

Patruuni tiesi taas uutisiakin. Mokon kylän tullimiehet olivat tehneet ison peslaakin. Olivat saaneet viisi kuormaa poron paisteja ja kaksikymmentä säkkiä nisujauhoja. Ei ollut tietoa kenen tavarat olivat, mutta luultavasti olivat Noolperin.

„Mutta kummat miehet, kun eivät ryöstä pois“, ih-

metteli patruuni.

„Ei ole hyvä mennä ryöstämään. Kuinka kävi Muoniossa niille, jotka väkisin tullipalvelijoilta ryöstivät takavarikkoon otettuja tavaroita! Ne, jotka saatiin kiinni, tuomittiin neljäksi vuodeksi kuritushuoneeseen“, puuttui Samuliinikin puheeseen ja punoskeli viiksiään.

„Mitäs menevät tomppelit keskellä kylää päivän aikana ryöstämään. Mitäs ovat tyhmiä ja lorvimaisia. Parhaiksi heille“, vastasi patruuni.

„Tyhmästähän ne siellä kuuluvat menetelleen“, sanoi Santerikin.

Santeri ei ollut maininut löydöstään jäällä ja päätti toistaiseksi olla patruunille siitä ilmoittamatta. Mutta kun patruuni alkoi esittelemään, että näinä öinä pitäisi saada sitä ja sitäkin tavaraa poikki, sanoi Santeri:

„Ei ole hyvä nyt liikkua. Hyvä jos onnessa saisi ne jauhot Heiskaisen ladosta“.

VIII.

Tullimiehet eivät onnistuneet saamaan minkäänlaisia tietoja Jaafetin pihalta varastettujen hevosten ja kuormain varkaista. Se oli tapahtunut niin vikkelästi ja niin arvaamatta, että he jo itsekin uskoivat, ettei Wiinikan Santeri ollut siihen tekoon syyllinen. Ei ollut minkäänlaista epäluuloakaan. Ja asia jäi pimeäksi. Mutta tarkoin he asiaa koettivat saada valkeuteen. Mutta ei tiedetty Suomen puolellakaan mitään, eikä oltu kuultu koko asiasta.

Wäsymättä he kuitenkin vainostelivat Pilkkatiehen ja taas takasin. Mutta heillä ei näyttänyt mitään olevan, kun ajoreessa ajelivat ja useinkin oli vaimoihminen ajajana. Emännät enimmäkseen kävivät ostoksilla, sen olivat he jo ennen huomanneet.

Saalkreeni oli monena iltana nähnyt vaimoihmisen ajelevan Kujalan tietä huonolla hevosella. Hän oli merkinnyt, että samanlainen hoito välisti kulki kolme neljä kertaa illassa ja että viipyi vain tuokion asialla puodissa, kun muut venyivät tuntikausia. Hän alkoi epäilemään ja päätti jolloinkin tarkastaa reen eukol-

ta Pilkkatien pihalla.

Taas eräänä iltana Kujalan tietä asteli verkalleen samannäkönen hevonen ja vaimoihminen istui reessä niinkuin ostoksille menijä ainakin. Saalkreeni makasi aivan tien vieressä lakanan alla ja huomasi ettei kulkijalla ollut tiukuja hevosensa päitsissä eikä aisassa. Hän seurasi jälempänä pihaan ja aikoi tutkia oliuko eukolla reessään ehkä jotain. . . Oli muuten ikävää tehtävää poikkikulkijain rekiä nuuskia. Niissä harvoin oli mitään ja ne haukkuivat suut ja silmät ja häpäisivät ja muuten mellastivat.

Mutta nyt Saalkreeni kuitenkin päätti nuuskia, oli eli ei. Welvollisuutensa hänen täytyi täyttää. Hän seurasi pihaan tullessa menijää aivan kantapäillä, mutta piilousi sitten nurkan taakse, nähdäkseen menikö muori puotiin. . .

Mutta ihmeekseen näki hän, ettei eukko ajanutkaan puodin luo, vaan suoraan makasiinin eteen. . .

Hän juoksi nopeasti poikki pihan ja ehti paikalle, kun Iso-Joonas alkoi kantamaan poron paisteja reestä makasiiniin.

„Jaha . . . minä teen peslaakin emäntä. . . reen pohjallahan on poron lihaa . . . selvää tullipetosta“, sanoi

hän ja tarttui ohjiin.

Waimonpuoli, joka seisoj reen vieressä älysi äkkiä vaaran, mutta ymmärsi, ettei ollut hyvä asettua vastarintaan. Hän puhalsi juoksuun mutta Saalkreeni sai villahuivista kiini. Huivi jäi Saalkreenille kouraan ja ihmekseen näki hän nyt, ettei ollutkaan vaimoihminen, vaan pienonen miehen kässyrä. . . Mies pakeni nopeasti poikki pihan ja katosi rantakujasta jällelpäin. Saalkreeni huusi perään, mutta pakeneva ei laskenut sanaa suustaan. Sillä välin oli Joonaskin kadonnut makasiinin rappusilta. . .

Saalkreeni käänsi hevosen tielle päin ja alkoi aika vonkaa ajamaan toisten tullimiesten asunnolle. Kuka oli tuo villahuiviin puettu nainen, joka oli jo monena iltana viattoman näköisenä ajoreessä ajaen kulkenut kahakäteen Kujalan ja Pilkkatien väliä? Huivin kun oli vetänyt pään yli ja sitonut sen kaulasta kiini, niin näytti ihan talon emännälle, joka meni ostoksille puotiin. Wiinikan Santerilta ei ollut näyttänyt. Mutta kuka oli? Mutta päätti Saalkreeni mielessään, että Santeirin hoksaama keino oli. Semmosta konstia eivät muut hoksanneet. Mutta kun nyt oli päästy petoksen perille niin. . . Kuka tiesi oli sama lurjus koko talven sillä

lailla kavaltanut? Ainakin oli näinä iltoina kulkenut monta kertaa edes takasin. Sillä keinonhan oli voinut ajoreen pohjalla kavaltaa paljonkin tavaraa. Tästä puolin tuli tarkastaa kaikki ajoreetkin, järestään jokainen kulkija, joka rajan poikki tuli. Mahdotonta oli enään uskoa mitään, kun aivan silmäin edessä tullia kavallettiin. . .

Mutta — ajatteli Saalkreeni — kun hän äskeisen kavaltajan oli nähnyt monena iltana kulkemassa ja kun ajoi makasiinin luo. . . niin mahtoi makasiinissa olla paljonkin tullitta tuotua tavaraa. Heillä oli oikeus tehdä koti tarkastus ja sen hän päätti huomenna panna toimeen.

Aamulla varhain oli patruuni jo pannut Joonaan käskemään Santeria Pilkkatiehen. Santeri oli jo Joonaalta kuullut miten oli käynyt, että Saalkreeni oli tehnyt peslaakin juuri kun he alkoivat kantamaan reestä poron paisteja makasiiniin. Selville oli tullut tämänkin Santerin keksimä keino ja kiroten ja karvas-televalla mielellä Santeri kuuli miten oli käynyt.

Tavallista aikasemmin oli patruunikin tänä aamu-
na ollut pöngillään. Oli levottomana ja pahalla kiirillä

ja noitui synkästi kaikellisista asioista. Samuliinillekin oli tarjonnut keppiä ja Joonasta potkinut. Synkän ja pahantuulen näkönen oli vieläkin, kun Santeri tuli.

„Tässä on taas illalla ollut kaunis elämä. Joonas lorvi antaa hevosen ja kuorman, vaikkei tullimiehiä näy kuin Saalkreeni. Olisi potkinut häntä ja ajanut hevosella menemään Suomen puolelle. Ei niitäkään paisteja sinun käsistäsi niin olisi viety, Santeri! Mutta joka on tyhmä yhdessä, se on toisessakin. Istu Santeri! Eipä niitä lurjuksia nyt näy tässä nuuskimassa“, tervehti hän Santeria.

„Parasta oli, etteivät tehneet vastarintaa. Ei tainnut Saalkreeni päästä tietämään kenenkä paistia olivat, olivatko tämän talon vai oliko kaupalla se, joka toi. Wiisainta oli, että Joonaskin vilkasi piiloon. Pahempi on jos Saalkreeni huomasi niitä makasiiniin aijottavan panna“, luuli Santeri.

„Niin . . . tuota . . . sitä minä en ajatellut . . .“

„Sanoinhan minä sen“, pani Samuliinikin sekaan.

„Ja olisin minä vähä muutakin sanonut, vaan eipä tässä ole saanut suun vuoroa koko aamuna“, ilmotti Samuliini lisäksi.

„Mitä sinulla olisi sanomista. Wasa? Uskaltasitko-

han sinä ryöstää pois? Wanha kälmi! Tiedä sinä, että sinä olet armosta etkä ansiosta minun pöytäni takana“, haukkui patruuni ja käyttäytyi kuin hupsu.

„Tämmösessä helvetin paikassa ei tee mieli olla-kaan. Ja kai minä vielä muuallakin elänen, vaikka vanhakin olen. Ruveta tässä viinaa myymään ja väärriä kirjeitä lähettämään. Taitaa perästä kuulua patruuni pahoja asioita, kun minä tästä talosta eroan“, torui Samuliini vastaan.

Hän ei ollut ennen koskaan uskaltanut suustaan päästää sen tapaista, vaan nyt uskalsi. Patruuni oli koko aamun haukkunut ja meuhkannut, että Samuliininkin veret oli saanut lämpenemään. Oli onni, ettei konttorissa sattunut muita vieraita olemaan kuin Santeri, joka kaikki yksityisetkin asiat tiesi, olisi tainnut Samuliini saada viimeiset lähtiäiset elämästä.

Mutta kumma kyllä ei patruuni muuta kuin kiljasi:

„Suu kiini. . . eläkä sekaannu tähän“.

Santeri oli hymyssä suin kuunnellut Samuliinin ja patruunin toraa ja toivoi hartaasti, että ottasivat yhteen. Olisi kumma nähdä miten tuossa kävisi kun käsikähmään joutusivat. Santeri ihan nautti, kun pääsi

kuuntelemaan patruunin noitumista.

Siihen sentään riita asettui. Samuliinikin piti suunsa kiini ja patruunikin puolestaan ymmärsi, ettei ollut hyvä Samuliinia päästää maailmalle asioita levittelemään.

„Tirkkaa ei Saalkreeni kuitenkaan tuntenut. Tirkka oli päässyt juoksuun, villahuivi oli jäänyt Saalkreenin kouraan. Ja mainio asia oli, ettei tuntenut Tirkkaa. Nyt ei aavista, että Tirkka on meidän hommissamme ollut“, alkoi Santeri puhua.

Hyvä oli se patruuninkin mielestä. Ja hyvin oli vedellyt Santerin hoksaama keino panna Tirkalle villahuivi päähän, että naiselle näyttäisi ja kehno hevoskaakki ajettavaksi. Monta viikkoa oli Tirkka sillä kei-non kuljettanut tavaraa Wiinikasta Pilkkatiehen, kulkien milloin mitäkin tietä.

„Enhän minä vahingosta välitä, vaan se minua kaivelee, kun ne tämänkin hyvän keinon saivat tietää“, sanoi patruuni leppyneempänä.

„Kyllä uusia keinoja hoksataan“, lohdutti Santeri.

Patruunin viha vähitellen lauhtui ja ei aikaakaan niin nauraa höhötti ja käski tuoda juotavia, löi Sante-ria olalle ja arveli:

„Perhana. . . ne jauhosäkit Heiskaisen ladosta, ne tarvitsisi saada pois“.

He ehtivät parhaaseen vauhtiin kun äkkiä ovi aukeni ja Saalkreeni ja Kruuki astuivat sisään.

Patruuni lenti tulipunaseksi, Samuliini kalpeni ja loi silmäyksen patruuniin, joka merkitsi: tätä minä olen odottanutkin, mutta miks’ette antanut minun puhua. Santeri vetäysi sohvan loukkoon ja katsoi laattiaan.

He sanoivat asiansa. Saalkreeni puhui vapisevalla äänellä ja silmissä paloi koston tuli. He olivat lähteneet pitämään kotitarkastusta. He tahtoivat, että makasiini oli aukastava, jotta näkisivät oliko tullinalasta tavaraa. Heillä oli vahva syy luulla, että niin oli. Mutta kaikessa tapauksessa he tahtoivat tarkastaa.

„Mitä syy herroilla on epäilykseenne?“ kysyi Samuliini.

Saalkreeni kertoi, että hän oli monena iltana saman pienen miehen kässyrän nähnyt ajavan kaha-käteen, tosin ajoreessä ja tekeytyen naiseksi ja eilen ilalla oli hän tehnyt peslaakin juuri kun reestä oltiin alottamassa kantamaan poronpaisteja makasiiniin. Omistiko patruuni paistit? Heillä oli syy luulla, että

samoin oli muinakin iltoina kavallettu ja sen vuoksi he tahtoivat tarkastaa. Heillä oli oikeus.

„Wai niin te lurjukset, vai makasiiniin. . . ja ulospian minun huoneestani sinä jönssi. . . huntti“, karjasi patruuni, joka äkkiä oli leimahtanut vihaan ja hypäsi Saalkreenin nenän alle.

„Jos ette hyvällä anna tarkastaa, niin me särjemme oven. Me emme olekaan kahden“, sanoi voitonvarmana Saalkreeni.

Patruuni silmäsi pihalle ja näki tullimiehiä seisovan ison parven pihalla. Siinä olivat Mokon kylän ja Kauniinkankaan tullimiehetkin. Ja virkamerkit kaikilla. Samuliini ja Santerikin näkivät.

„Ulos minun huoneestani. . . ulos paikalla!“ huusi patruuni ja työnti Saalkreenin menemään porstuaan.

„Me särjemme sitten lukon“, sanoi Saalkreeni.

„Koettakapaa. . . sen rosvot. . . Herratunaika oleteko hulluja! Ei siellä ole mitään“, koki patruuni uskotella.

„No antakaa avain sitten“.

„Ei puhettakaan. Menkää hiiteen sen lurjukset“.

Tullimiehet neuvottelivat pihalla ja läksivät kaikin makasiinin luo. Kirveitä ja kankia oli heillä mat-

kassaan. Näytti selvään, että heillä oli tarkoitus murtaa lukko.

Patruuni meuhkasi, käveli, huuti ja noitui ja oli kuin hengen hädässä.

„Jos makasiiniin pääsevät . . . herratunaika . . . siellä niin paljon tavaraa: lihaa, saippuaa, kynttilöitä, köysiä . . . Köyhän ne minusta tekevät . . . voi turkainen sentään. Menkää apuun! Ottakaa kiini. Ampukaa! Lyökää! Missä Iso-Joonas on?

Tullimiehet kiskoivat makasiinin ovea auki rautakangilla ja kirveillä.

„Antakaa avain, ne särkevät oven kuitenkin“, kehotti Santeri.

„Ei puhettakaan. Eikö ole miehiä apuun. Rientäkää ja ampukaa . . . Herratunaika . . . monen tuhannen kruunun vahinko . . . Mene sinä Santeri . . .“

Mutta ymmärsivät hyvin, mikä oli seurauksena jos menisi, joutuisivat kiini, Santeri sanoi:

„Ei ole sitä, joka tuohon menee nyt, vaan jällestäpäin . . . taipaleella . . . ymmärtääkös patruuni . . .“

Jo ponnahti makasiinin ovi auki ja tullimiehet menivät sisälle. Pian kaksi palasi ja riensivät kylälle päin. Saalkreeni kävi ilmoittamassa, että he tekevät

peslaakin . . .

Ei auttanut enään mikään. Teko oli tehty ja akkunasta näkivät konttorissa olijat miten tullimiehet puuhasivat, nostellen laatikoita ja säkkiä ulos makasiinista. Ei mikään auttanut. Kaikki ne vievät.

„Waan taipaleella pois . . . maksoi mitä maksoi . . . Näytetään niille lurjuksille. Onhan sinulla Santeri siellä Suomen puolella vankkoja miehiä Ruhmulainenkin, Rämä-Heikki ja ne kaksi etelän puolen miestäkin . . . Ryöstäkää pois! Wiinaa ja rahaa on . . .

„Kyllä minä miehiä saan“, vakuutti Santeri.

Tullimiehet, ne kaksi, jotka äsken lähtivät kylälle päin, palasivat neljällä hevosella, joiden tyhjiin resloihin pantiin kaikki takavarikkoon otetut tavarat. Neljä vankkaa kuormaa niistä tulikin. Sitten ajoivat menemään asunnolleen ylöspäin. Eivät siis vielä lähteneet Haaparannalle. Santerilla olisi aikaa valmistuksiin. Patruuni antoi rahaa ja aikoi panna Joonaan tuomaan viinaa.

Hän oli kun haltioissaan ja kehotti Santeria pian ryhtyä toimiin, että ehtisivät jossakin taival paikassa ryöstämään tullimiehiltä tavarat pois.

„Eivät ne tohdi vastustaa, kun näkevät, että teitä

on paljon ja aseet käsissä. Hommaa hyvin Santeri! Minä annan palkkaa, että kannattaa“, evästi hän Sante-
ria.

Haltioissaan oli Santerikin ja lähdettyään Pilkka-
tiestä, hiihti hän ensin Tirkan tuvalle ja sitten vasta
kotiaan.

IX.

Wiinikan Santeri oli koko päivän liikkeellä, raittia pitkin kahakäteen kävellessä. Hän varustihe tullimiehiltä ryöstämään takasin äsken takavarikkoon otettuja tavaroita. Kymmenen miestä oli saanut jo matkaansa. Oli Ruhmulainen ja Rämä-Heikki joukossa ja ne kaksi etelänpuolen miestä, jotka koko talven olivat Wiinikassa työssä olleet. Mutta oli muitakin, joilla oli vanhaa känää tullimiehille ja ne asian kuultuaan, olivat heti valmiit lähtemään, kun viinaa oli kovasti ja palkkaa ei kielletty.

Ruhmulainen ja Rämä-Heikki olivat jo saapuvilla Wiinikassa ja hommasivat rekiä matkaa varten etelänmiesten kanssa. Santeri oli levottomana ja odotteli Tirkkaa tulevaksi. Tirkan oli nimittäin määrä pitää silmällä milloin tullimiehet lähtevät Haaparannalle viemään kuormia, kuinka monta lähtee ja onko vara väkeä.

Oli jo talvi kulunut kevät puoleksi, että vasta myöhemmin alkoi hämärtämään ja pimeään tullen oli Santerilla mieli lähteä, ettei kylässä huomattasi.

Hämärässä Tirkka hiihti Wiinikkaan, aikalailla hutikassa. Tiesi kertoa, että tullimiehet olivat juuri varustamassa matkaan. Neljällä hevosella lähtevät, eikä muita miehia kun neljä tullimiestä Saalkreeni ja Erliini ja kaksi Mokonkylän tullimiestä. Ampumaseita oli ollut jokaisella ja hyvillään olivat olleet. Niin tiesi Tirkka kertoa.

„Kävitkö lähellä?“ kysyi Santeri.

„Wieressä seisoin. Eivät ne minua epäile. Antoivat hyvät ryypyt, kun autoin heitä. Eivät tunteneet mitään tietävän sinun hommistasi“, tiesi taas Tirkka.

Hän sai hyvistä uutisistaan makson ja hiihti tyytyväisenä mökilleen takasin.

Mutta Santeri varusteli. Tirkan mentyä, toimitti hän Ruhmulaisen ja etelänpuolen miehet taipaleelle. Miehet asettuivat pitkäkseen reslan perään ja vetivät lakit silmilleen. Aseina oli jokaisella pitkä hanko ja Ruhmulaisella sitäpaitse revolveri.

Santeri koetti varovasti ja salaa toimia, ettei asiasta mitään vihiä kylällä syntyisi ja sen vuoksi jo toiset pani edeltäpäin menemään, ettei hoksattaisi ja aavis-tettaisi, jos he kaikin yhdessä roikassa lähtivät.

Kylältä tulevain apumiesten oli määrä yhtyä Noi-

janniemen taipaleella, josta sitten yhdessä jatkettai-
siin matkaa Suomen puolta.

Kun ilta pimenei valjasti Santeri juoksija ruunansa,
täytti revolverinsa ja antoi Rämä-Heikillekin aseeksi
revolverin.

Kun oli turkkiaan ylleen panemassa sanoi emäntä,
itkun seasta:

„Elä lähde taas niille joutaville retkillesi. Ruhmu-
laisen Eeva oli nähnyt pahan unen sinulle“.

Santeri ei siihen mitään virkkanut, meni ulos ja
istui rekeen ja ruuna lähti juosta vilistämään alaal-
lepäin. Hänellä oli reessä säkissä „tinakauloja“ ja po-
vessa turkin alla muuan. Kun olivat päässeet kylän
päähän, veti hän pullon esille, maistoi itse, ojensi
Rämä-Heikille ja virkkoi:

„Olisi tämä asiallinen asia, jos vaan nyt menestyi-
si! Waan sen minä sanon, ettei pidä kenenkään men-
nä tappelemaan, ennenkun minä käsken. Hyvällä nii-
den täytyy antaa, kun näkevät, että meitä kymmenen
miestä on“.

„Waan jos on heilläkin miehiä. Jos väliltä ottavat,
jos pelkäävät, että ryöstetään“, epäili Heikki.

„No sitten me tapellaan . . . viinaa on, Heikki“.

Santeri tempasi ohjista ja ruuna juosta vilisti vihasta kyytiä. Tie vei mutkikkaana, nousi mäelle ja laski laaksoon. Kirkonkylän läpi ajoivat aivan kävelyä, mutta kun taas tuli taival paikka, niin antoivat ruunan juosta. Noijanniemen taipaleella oli kaikkien määrä yhtyä. Se on pitkäkö taloton, metsäinen taival kahden kylän välissä, puolivälissä on pienenen pirtti, jossa rahtimiehet tullen menen käyvät kahvia juomassa. Siinä mökin seutuvilla oli puhe ollut liittyä yhteen.

Santeri oli miettinyt miten viisaimmasta menetelisi. Tappelua hän tahtoi välttää ja uskoi, että tullimiehet, muitta mutkitta, antavat tavarat takasin. Hän luulotteli asian menestyvän. Oli pukeutunut erilaiseen pukuun; resuseen turkkiin ja vanhaan lammannahka lakkiin, joka melkein kokonaan peitti kasvot. Kun lisäksi vielä päätti muuttaa äänensä rämeämmäksi, uskoi hän, etteivät tullimiehet tunne. Jos tappelu syntyisi ja sattuisi miesmurha tapahtumaan, tulisi siitä isompi kysymys. Mutta jos hiljasuudessa saisivat tavarat takasin ei kuuluisi enempää kuin Jaafetissä tapahtuneesta varkaudesta.

Kun ehtivät Noijanniemen taipaleelle saavuttivat

he Ruhmulaisen ja etelänmiehet ja mökissä muut viisi miestä, jotka hekin olivat kahdella hevosella matkassa. Siitä lähtivät yhtä matkaa, Santeri ajaen edellä juoksija ruunallaan. Pullo toisen perästä aukastiin ja ryypättiin, että luonto nousisi. Santeri selvitti miten tehdään miten menetellään kun tavarat on saatu pois. Ruhmulainen ei hyväksynyt Santerin ryöstösuunnitelmaa. Hänen mielestään oli parasta heti kankien kanssa rynnättävä kimppuun ja jokainen tullihurta oli lyötävä tainnoksiin. Sitten olisi helppo ottaa tavarat pois.

Muut kuitenkin pitivät Santerin tuumaa viisaampana ja ne viisi outoa kylän miestä sanoivat:

„Meistä eivät tunne yhtään. Tuntenevatko noita etelänpuolen miehiä?“

„Eivät tunne niitäkään“, vakuutti Santeri.

„Tuntekoot tai ei, vaan Saalkreenia minä kyllä kohlasen. Welkani minä maksan“, uhkasi Ruhmulainen, joka jo alkoi olla humalassa.

„Elähän juo humalaan vielä, ryypätään sitten“, varottelivat muut.

Suomen puolta ajaen oli Santerin tarkoitus ehtiä

edelle tullimiesten, jotka kuormineen kulkivat Ruotsin puolta, poiketen Halosen rannalta poikki Ruotsin puolelle ja taipaleella vartoa tullimiesten tuloa. Muutamia kymmeniä kilometriä Haaparannalta pohjoseen vievällä tiellä on pitkä, asumaton taival Ouhtanan kankaaksi kutsuttu. Ajaen Halosen rannasta Ruotsin puolelle, jäi Ouhtanan kangas pohjospuolelle, joten he tulisivat kankaalla vastuksiin tullimiesten kanssa.

Kaikki oli Santeri valmiiksi miettinyt. Mutta epäili hän sittenkin ryöstämisen onnistumista. Hän päätti liikkua varovasti ja jos näkisi, että tappelu tulee, vilistää pakoon. Mutta toisia hän kehotti ja puhui rohka-sevasti.

Iltayöstä nousi kuu kokonaisena ja kirkkaana. Santeria harmitti kuutamo, sillä tullimiehet voivat paremmin tuntea heidät ja hän virkkoikin:

„Kaikkein huonointa oli, kun piti sattua näin kirkas kuutamo. Mennä yönä olisi ollut hyvä, oli taivas pilvessä“.

„Hitto huoli, oli päivä eli yö, mutta tavarat pois ja selkään jokaista tullihurttaa, että varoissa vastaa“, sanoi siihen Ruhmulainen.

Puoliyön tienoissa saapuivat he Halosen rannalle ja ajoivat viitotettua tietä poikki Ruotsin puolelle. Kuu oli noussut korkealle ja valasi seutua kirkkaasti. Sielänä kimaltelevana päilyi valkoinen lumen peittämä jää ja korkeilla vaaroilla vastapäätä vasemmalla rannalla kuutamoa somasti varjoja loi ulkonevien kallio-kielekkeiden alle ja huurteinen metsä alempana rinneillä kimalteli kuin hopeoittuna. Keveälle, hauskalle tuntui ilmakein, ei ollut pakkanenkaan ja tuulta ei tunnut mistään.

Huomaamatta olivat ryöstäjät pääseet Ruotsin puolelle livahtamaan. Ei näkynyt kylässä liikkeellä ketään ja kun huristelivat ajaa jäälle, ei enään pelkoa tuntunutkaan. Kun taipaleella rahtimiehiä tuli vastaan, olivat he kaikki ääneti, ettei heitä äänestä tunnettaisi, jos tuttavien osuisi vastaan tulemaan. Ja siinä uskossa olivat, ettei oltu heitä tunnettu eikä heidän menostaan mitään tietty.

Kun nousivat maalle Ruotsin puoliselle rannalle, täyty heidän ajaa erään talon pihan poikki ennenkun pääsivät maantielle. Santeri ajoi edellä ja löysäsi menemään kuin lentävä lintu tielle. Toiset seurasivat, laukkaa ajaen perässä. Nukuttu oli siinäkin talossa.

Ei ollut näkynyt liikettä mitään.

Siitä alkoikin Ouhtanan kangas. Santeri pysähytti hevosen kävelemään ja niin hiljalleen antoivat meneskellä. Mutta puoli välissä taivalta Santeri pysähytti hevosensa. Kun kaikki miehet kokoontuivat yhteen, ryypättiin ja Santeri virkkoi:

„Tässä varromme vähän aikaa. Sen mukaan kun Tirkka kertoi, pitäisi heidän olla täällä jo“.

„Mutta elleivät tohdi yöllä kulkea“, epäilivät etelän miehet.

„Miks’eivät tohtisi. Näin täyden kuun aikaan, eivätkä osaa ymmärtää mitä heille meinataan“, arveli Ruhmulainen.

Santeri pani Rämä-Heikin kävelemään edemmäs, jos kuuluisi tullimiehiä tulossa. Hänen tuli sitten juosten vihkasta takasin, jos näkyisivät tulossa.

Heikki läksi vakoomaan ja toiset ryypiskelivät odottaessaan. Siinä Santeri selvitti miten tehdään. Kaikilla piti olla kanget pystössä ja Ruhmulaisen, jonka tuli olla etukynnessä, piti huutaa: jos vastarintaa teette, niin henki pois jokaiselta. Ja jos alatte kaivamaan revolveria, niin täältä paukahtaa paikalla! Käsiänne ette saa liikuttaa!

Niin Santeri neuvoi. Kun parhaiksi oli saanut selvitettyksi, juoksi Rämä-Heikki tulemaan, ja ilmotti kuulleensa aisatiun ääniä. . .

He ottivat vielä ryypyt ja kaivoivat pitkät puiset kanget käsiinsä.

He olivat asettuneet tien mutkan taakse, joten pohjasesta päin tulevat eivät nähneet heitä ennenkun olivat aivan vieressä. Aisatiukujen killkatus kuului jo aivan lähellä ja henkeään pidätellen odotettiin. Ruhmulainen seisoj ensimmäisenä, pelottava hanko pystössä, valmiina julistamaan mitä aijottiin. Santeri asettui hevosensa varjoon ja veti lakin silmilleen. . .

Ruhmulainen tunsj Saalkreenin hevosen, joka eilimmäisenä oli ja kirkkaassa kuutamassa tunsj hän Saalkreeninkin.

Nähtyään tiellä miehiä ja hevosia, hyppäsi Saalkreeni kuormalta, mutta silloin samassa Ruhmulainen ilmoitti asian ja lisäksi noitui:

„Me opetamme teidät toiste tekemään peslaakeja“.

Saalkreeni käsitti silmänräpäyksessä asian ja hänen ensimmäinen ajatuksensa oli ampua Ruhmulaista. Mutta nähtyään miehiä koko lauman ja kankia pys-

tössä, hän ymmärsi, ettei ollut hyvä alottaa tappelua. Hädissään koetti hän poveaan kuin revolveria ottaakseen, mutta silloin kohosi Ruhmulaisen kanki ja putosi raskaasti. Se ei onneksi sattunut miehee ja Saalkreeni älysi, ettei auttanut mikään. Toisetkin lähestyivät kankineen ja joku huusi:

„Joka käsiään liikuttaa, sille pamahtaa“.

Perässä tulevat tullimiehet, juoksivat reistään Saalkreenin viereen ja huomasivat mistä oli kysymys. Malttaen mieltään sanoi Saalkreeni:

„Ajatelkaa mitä aijotte! Tästä tulee kova rangastus teille kaikille“.

Hän kääntyi samalla toveriensa puoleen ja puhui heille ruotsin kielellä.

Santeri oli koko ajan seisonut hevosensa varjossa, vaan häntä vaivasi pelko, että osuisi kulkijoita tulemaan ja päätti jouduttaa ryöstämistä. Koettaen muuttaa ääntään hän käski:

„Kaatakaa kuormat tielle“.

Mutta Saalkreenin kotkan silmät tunsivat hänet heti samoin kuin Ruhmulaisen, Rämä-Heikin ja etelänpuolen miehet.

„Wiinikka minä kiellän teitä yrityksestänne“. Kuul-

tuaan, että hänet tunnettiin, raivostui Santeri ja huusi:

„Ryöstäkää pois kaikki“.

Ruhmulainen rynnisti esiin, paiskasi erään tullimiehen tien poskeen ja kaatoi Saalkreenin reestä kuorman tielle. Muut seurasivat Santeria ja tekivät muille kuormille samoin.

Tullimiehet eivät yrittäneetkään vastarintaan. Katselivat rauhassa mitä tehtiin ja puhelivat ruotsia keskenään. Ja saatuansa hevosensa pois lähtivät ajamaan julmaa kyytiä Haaparannalle päin. Ryöstäjätkin liehuivat vimmatusti ja pian oli heillä tavarat pantuina omiin resloihinsa ja täyttä laukkaa lähtivät ajamaan ylöspäin.

Mutta päästyään erään porvarin talon luo, jonka pihan läpi vei tie Suomen puolelle, käänti Santeri siitä alas joen törmää ja laski, että vinkui jälle. Hänen tarkoitus oli jättää tavarat eräaseen taloon Suomen puolelle toistaseksi ja palata tyhjällä reellä kotia, ettei mitään huomattasi. Hyvin näytti kaikki onnistuvan.

Pian olivat he lonkottaneet joen poikki ja nousivat Suomen puolelle Myrskylän pihaan.

Siinä seisoj isäntä pihalla ja tuns Santerin. Kysyi

Santerilta mistä tuli, vaan Santeri ei vastannut, läimäytti hevostaan ohjapuolella ja vihasta kyytiä laukautti tielle. Wähän syrjässä tiestä oli Oukkalan talo, johon tavarat oli aikomus kätkeä toistaiseksi. Santeri oli sukulaismies Oukkalaan, jonka isäntä myöskin oli nokkela tullinkavaltaja ja tiesi talon turvapaikaksi.

Waahdossa olivat hevoset kun Oukkalan pihaan pääsivät ja yhtä kuumaa kätkettiin tavarat lukkojen taakse.

Sanaakaan eivät virkkaneet mistä tultiin ja mitä oli tehty, eikä Oukkalan isäntä mitään tiedustellut, aavisti vain ja auttoi tavaroita piiloon.

Seuraavina päivinä kertoivat viestit kummia. Monessa kylässä sekä Ruotsin, että Suomen puolella tiettiin mitä oli Ouhtanan kankaalla tapahtunut, tiettiin ketä ryöstäjiä oli ollut joukossa. Liian rohkeana tekona pidettiin ja moni pudisti mieltäväisenä päätään. Ja kuuluikin pian, että tullimiehet ovat ryhtyneet tehokkaihin toimiin ja pyytäneet apua Suomen puolen viranomaisilta ryöstäjien kiini saamiseksi.

Niin viestit kertoivat.

Pörhölän vaari oli kuullut hänkin mitä oli tehty ja

sai pian selville, että tullimiehet harrastivat tarmonsaa takaa asiaa selville. Tietoon oli tullut sekin että kymmenen miestä oli ryöstämässä ollut, mutta muita eivät tullimiehet olleet tunteneet kun Wiinikan Santerin, Ruhmulaisen, Rämä-Heikin ja Wiinikassa talven olleet etelänpuolen miehet.

Waari lähti asian kuultuaan Wiinikkaan. Ei hän toki olisi suonut Santerille pahaa, vaikka vihapäissään häntä haukkui. Kauhistuksissaan ukko lautamieheltä oli kuullut, että semmosesta ryöstämisestä on rangaistuksena monta vuotta kuritushuonetta. Selvää oli että linnaan oli asia.

Wiinikan pihalla tapasi hän poliisin ja aavisti pahaa.

„Eikö Pörhölän vaari ole nähnyt Wiinikan isäntää?“ kysyi poliisi tuimasti.

„En ole. Lähdin kuuloille, kun kummia kertovat“.
Poliisi painui kujasta ulos ja vaari meni sisälle.

Emäntä oli itkeneen, väsyneen ja toivottoman näköinen. Santerista ei tiennyt missä oli ja etelänpuolen miehet olivat yht’äkkiä kadonneet. Waari rupesi lohduttamaan. Jos olisi viedä ne tavarat tullimiehille takasin, pyytää sovintoon, ehkä eivät nostasi sen

enempää kysymystä.

„Hiljasta on enään . . . vaari kulta . . . Ruhmulainen ja Rämä-Heikki kuulutaan jo pantaneen kiini . . . poliisi haki Santeria ja etelänmiehiä . . . kiini joutuvat kaikki . . .“

Emäntä pillahti itkuun, eikä vaarilla ollut enään mitään lohdutukseksi sanomista.

„Nyt kävi toteen vaari se, jota olen monta aikaa jo peljännyt . . . nyt on käynyt toteen . . . Olisi Santeri teitä uskonut, kun varoitte häntä . . . ja uskonut minua ja monta muuta“.

Waari istui alakuloisena penkillä ja säälien katseli, kun emäntä itkeä nyyhki ja valitteli. Hänen mieleensä juolahti tuuma ja sen hän virkkoi emännälle. Hän aikoi lähteä tullimiesten puheille, pyytää sovintoon ja antamaan anteeksi Santerille ja muillekin. Tullimiehet eivät ole niin kovasydämissä, kun saavat takasin kaikki takavarikkoon otetut tavarat . . .

Emäntäkin heräsi kuin unesta.

„Sitä minä tässä olen itsekin ajatellut, että kun olisi joku hyvä ihminen . . . Waan tuskin enään . . . Poliisikin näytti niin äkäseltä ja kertovat, että Santerilla on vielä suurempi rangaistus odotettavana kuin muil-

la... Santeri on ollut joukon johtajana. Ja heillä on entisiä vanhoja vihoja Santerille“.

Mutta Pörhölän ukko oli tehnyt päätöksensä, ja lähti kävellä köpyttämään Ruotsin puolelle, Saalkreenin asunnolle.

Wiinikan emäntä katseli hänen jälkeensä ja ajatteli:

„Siinä on ainoa mies, joka hädän hetkenä lohdutuksen sanoja lausuu... siinä on kristitty naapuri. Mutta muualla kai iloitsevat Santerin onnettomuudesta“.

Ja hän pillahti taas itkuun.

X.

Oli viikon päivät kuluneet Ouhtanan kankaalla tapahtuneesta ryöstöstä. Poliisitutkinto oli pidetty ja selville oli asia saatu. Kiini on pantu Ruhmulainen ja Rämä-Heikki ja Wiinikan Santeria ja kahta etelänpuolen miestä on haettu ja kuulusteltu. Muita, jotka ryöstöön ottivat osaa, eivät tullimiehet tunteneet. Huhuja kyllä liikkui ketä olivat, vaan sen varmempaa ei ollut.

Mutta Santeria ei oltu nähty missään eikä ollut tietoja mihin etelänpuolen miehet katosivat.

Pilkkatien patruuni oli koko viikon kuin huutavassa hukassa. Ei lepoa päivillä ja öisin julmia kuvia mieleen toi. Ei saattanut syödäkään ja kävellä piti kaha-käteen, että jalkoja pakotti. Santeria ei ollut tavannut kun ryöstön jälkeisenä päivänä ja kuullut kuinka kaikki hyvin onnistui. He olivat jo yhdessä ilonneet onnistuneen yrityksen johdosta ja uskoneet, ettei nouse siitäkään ryöstöstä sen suurempaa kysymystä.

Mutta pahoin pettyivät ja kamaloita uutisia kuuli-

vat patruuni ja Santeri. . . Silloin Santeri lähti, sanoi hätäiset hyvästit ja oli aikonut piilotella sen aikaa, että kuulee kuinka alkaa asiassa käydä. Ei tiennyt patruunikaan mihin Santeri oli piiloontunut, vaan luvannut oli hän tulla viikon päästä puheille.

Mutta ei ollut vielä tullut ja patruunille tuotiin sanomia, että kiini on pantu Ruhmulainen ja Rämä-Heikki ja että Santeria ja etelän puolen miehiä haetaan. Suu selällään patruuni kunteli, noitui sitten ja välisti rukoili Jumalaansa. Iso-Joonas sai kulkea edestakasin Wiinikan ja Pilkkatien väliä, tiedustelemassa asioita ja kuulemassa Wiinikan emännältä, oliko Santeri käynyt kotosalla. Ja kun Joonas toi sanoman, ettei ollut Santeria kukaan nähnyt, arveli patruuni:

„Eivät näppää sitä miestä kiini! Pitää olla viisaampia poliiseja, jotka Santeria kärmittävät. On se siksi kirjansa lukenut“.

Kuluneen viikon ajalla oli patruunille tapahtunut aivan odottamattomia onnettomuuksia. Näytti, että kaikki mitä hän hommallaan ja säästäväisyydellään oli koonnut, alkaa toisesta päästä kulua kuin kengän kannat. Häntä harmitti, hän raivostui ja noitui itseksseen. . .

Takavarikkoon olivat tullimiehet saaneet Heiskaisen heinäladossakin olleet jauhosäkitkin. Ruhmulaisen vaimo, Eeva, oli, kun hänen miehensä kiini pantiin, mennyt pahaa elämää pitämään Pilkkatiehen. Akka oli lukenut kaikki patruunin ja Wiinikan Santerin syyksi. Oli haukkunut patruunin suvut ja synnit, oli huutanut kuumaa, kipenöitsevää yli patruunin. Mitäs myi viinaa ja konjakkia! Mitäs vietteli viinalla kurjia laittomiin tekoihin! Iankaikkinen kadotus ja piina patruunille!

Aikansa patruuni kuunteli, vaan lopulta suuttui ja ajoi akan ulos, vihmoen kepillä selkään. Akka vimmastui ja meni ilmoittamaan tullimiehille, että Heiskaisen heinäladossa ovat ne jauhot, jotka talvella Savilahden tietä poikki tuotiin.

Helppo oli tullimiesten ne sieltä löytää.

Mutta juuri tänään oli patruuni saanut toisen kolahuksen. Hän oli haastettu monivuotisesta tullipeitoksesta ja väkeväinjuomain myymisestä.

Oli siinä iskuja viikoksi ja ihmeenä Samuliini piti, ettei patruuni ajanut kaikkia palvelijoitaan pois. Kummaa oli, ettei hän raivonnut kovinkaan paljoa. Alussa vähin, vaan sitten vaipui mietteisiinsä ja tui-

jotti tuntikausia Wiinikkaan vievää tietä pitkin. Näytti niinkuin odottaisi jotakin tulevaksi sellaista, joka ilmoittaisi, että valetta olivat kaikki äskeiset tapahtumat. . .

Ilta tulee ja alkaa hämärtämään. Keväiselle näyttää jo taivas ja päivä on poistanut Wiinikkaan vievän tien että tummalle viivalle pohottaa. Mutta yhä istuu patruuni ikkunan pielessä ja katselee Suomen puolelle, syviin mietteisiin vaipuneena. Joonas on vasta mennyt Wiinikkaan kuuloille, sillä Santeria patruuni ikävöipi ja surettaa häntä Santerin kohtalo.

Palaa Joonos Wiinikasta ja tuopi sanomia, että emäntä itkee eikä ole Santeria näkynyt. . .

Patruuni nousee kävelemään, sytyttää piippuaan, seisahtaa ja kuuntelee. . . Samuliini on jo poistunut konttorista ja yksin patruuni siellä kävelee, miettii ja höpisee itsekseen. Ei tunnu hän väsyneeltä, vaikka ei moneen yöhön ole levännyt. Mutta hän uskoo varmaan Santerin tulevan. Wiikon päästä on luvannut tulla ja nyt on täsmälleen viikko kulunut. Patruuni tahtoo valvoa, odottaa. Selvää on ettei Santeri tohdi päivällä liikkua ja päättää patruuni, että yöllä tulee. . .

Ja yöllä kolkuttaa joku hiljaa konttorin ovelle. Patruuni rientää avaamaan ja Santeri hiipii varovasti konttooriin. . .

Hän on kuullut kaikki asiat, hänellä on ollut salanen sanantuoja, joka kylällä on kulkenut ja viestit Santerille vienyt. Hän on ollut kaukana metsäkylässä, piiloontuneena eräässä mökissä. Hän on koettanut saada tullimiehiä leppymään, on luvannut rahaa sovinnoksi. Mutta ne eivät taivu mihinkään. Eivät ole auttanut Pörhölän vaarin puheetkaan. Mutta linnaan hän ei lähde. Hänen vihamiehensä saisivat liian paljon ilon syytä. Hän on käynyt kotonaan ja tehnyt päätöksensä. Pois täältä, yli Atlantin! Kun hän saapi kuulla miten oikeuden tutkinnossa käy, ellei ylen paljo tuomita, palaa hän takasin ja kärsii. Mutta jos mahdolltomalle tuntuu, ei häntä nähdä enään. Hän on toimittanut kotiasiansa. Kaikki on valmiina. Hän on nyt juuri matkalla.

„Mutta onko sinulla rahaa tarpeeksi?“ kysyi patruuni.

„On ja talonhoitimet hoitaa Hanna. Minä neuvotan perheeni perässä, jahka saan ensin siellä itse sopivan olopaikan“.

Patruuni ojentaa Santerille setelitukon ja he ryyp-
päävät kovasti tulista viinaa. Toimittaa patruuni vielä
evääksikin. . .

Outo on mies, joka Santeria kyytitsee ja outo he-
vonen. Se hölkkää keveästi, sillä keli on hyvä. Sante-
ri istuu reen perässä yksin, pää rinnalle vaipuneena.
Mies hopittaa hevostaan, taival katkeaa. . .

Alkaa jo päivä tuntumaan ja keväinen, tähdikäs
taivas ilakoipi. Kotikylä on jo jäänyt taaksepäin ja me-
nivät ovat jo kirkon kohdalla. . . Siinä Santeri nostaa
päättään, näkee kirkon ristin omituisesti heijastavan
keväistä taivasta vasten ja tapulin korkean huipun
kuin jättiläisen sormen viittaavan tähtiin taivaalle.

Omituisesti hänessä tärisee ja sydän hätäilee. Puo-
li ääneensä höpisee:

„Taisipa ijäksi jäädä tuo entinen koto“.
